

Hoe schrijf ik mijn dialect?

Een referentiespelling voor alle Brabantse dialecten

HOE SCHRIJF IK MIJN DIALECT?

EEN REFERENTIESPELLING VOOR ALLE BRABANTSE DIALECTEN

Hoe schrijf ik mijn dialect?

Een referentiespelling
voor alle Brabantse dialecten

Acco Leuven / Amersfoort

Het Noordbrabants Genootschap

Eerste druk: 1999

Gepubliceerd door Uitgeverij Acco, Tiensestraat 134-136, 3000 Leuven (België)

Voor Nederland:

- *Uitlevering:* Centraal Boekhuis bv, Culemborg
- *Correspondentie:* Hamersveldseweg 86, 3833 GT Leusden

Omslagontwerp: Danny Juchtmans

© 1999 by Acco (Academische Coöperatief c.v.), Leuven (België)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means without permission in writing from the publisher.

D/1999/0543/126

NUGI 941

ISBN 90-334-4378-3

Inhoud

Voorwoord	7
1. Inleiding	9
2. Referentiespelling voor de Brabantse dialecten	11
2.1 Algemeenheden	11
2.2 Klinkers en tweeklanken	12
2.3 Medeklinkers	16
3. Verantwoording	17
4. Brabantse voorbeeldteksten in de referentiespelling	19
Antwerps	21
Asses	25
Booms	29
Brussels	33
Cuijks	37
Etten-Leurs	41
Gemerts	45
Gooiks	49
Leuvens	53
<i>Mechels</i>	57
Ottenburgs	61
Roosendaals	65
Tiens	69
Tilburgs	73
5. Lijst van taalkundige termen	77
6. Adressenlijst	79

Voorwoord

Dé grote ontwikkeling die de dialecten van het Nederlandse taalgebied tijdens de twintigste eeuw hebben ondergaan, is er een van dialectverlies. Steeds minder jongeren leren nog dialect als thuistaal en de oudere dialectsprekers die er nog zijn, gebruiken hun dialect minder en minder. Het is een natuurlijk uitdovingsproces van de autochtone streektaalen, dat niet tegengehouden kan worden.

Wel is het belangrijk om naast dit natuurlijke verdwijningsproces dialectconserverende maatregelen te plaatsen. De dialecten vormen immers een belangrijk onderdeel van ons talige culturele erfgoed. Het zou onverstandig en jammer zijn als zij tijdens de komende decennia spoorloos zouden verdwijnen, zonder dat er iets van hun veelkleurigheid en zeggingskracht opgetekend zou zijn. Dat gebeurt momenteel dan ook volop, zowel door verdienstelijke amateurs als door dialectologen.

Voor de niet-professionele verzamelaar en beschrijver is de spelling van de dialectklanken daarbij vaak een groot, soms onoverkomelijk probleem.

Om dat probleem een mogelijke oplossing te bieden, hebben leden van de Stichting Brabantse Dialecten enerzijds en van het Noordbrabants Genootschap anderzijds gedurende enige jaren gesleuteld aan een spellingsysteem voor het schrijven van alle Brabantse dialecten. Zij werden daarin bijgestaan door professionele taalkundigen en dialectologen van de Katholieke Universiteit Nijmegen, de Katholieke Universiteit Leuven en de Vrije Universiteit Brussel. Bij het maken van deze spelling is met opzet *niet* gestreefd naar een *eenheidsspelling* die iedere lokale auteur zou moeten overnemen, maar naar een *referentiespelling*. Iedere poging om tot spellingeenheid te komen door lokale dialectschrijvers te doen afzien van bepaalde ingesleten aspecten van hun eigen spellingsysteem, is immers bij voorbaat tot mislukken gedoemd.

Het is dan ook de bedoeling van deze referentiespelling dat lokale dialectschrijvers hun eigen systeem, dat ze vaak reeds jaren hanteren, er naast leggen, ervan bewaren wat hun goed lijkt en het aanpassen of aanvullen met elementen uit de referentiespelling. De enige discipline die van hen gevraagd wordt, bestaat erin dat ze het eigen spellingsysteem vervolgens beschrijven in functie van de referentiespelling, d.w.z. dat ze de

punten waarop hun spelling afwijkt van de referentiespelling opsommen. Op die manier kunnen voortaan alle gangbare spellingen in het Brabantse gebied, ondanks hun onderlinge verschillen, toch voor iedereen interpreteerbaar zijn en met elkaar vergeleken worden. De ontworpen referentiespelling vormt daarvoor het neutrale ijkpunt. Ze bevat dan ook voor alle fonologisch relevante items uit alle Brabantse dialecten een grafeem.

Daarnaast vormt de Brabantse referentiespelling een ideaal model voor al wie het nog niet aandurfde om in zijn Brabants dialect te schrijven, omdat een spellingnorm tot nu toe ontbrak.

Een woord van dank gaat uit naar Rob Belemans (K.U. Leuven), Marcel de Schrijver, Sera De Vriendt (V.U. Brussel), Guy Kayens, Frans Peetermans, Lode Pletinckx, Cor Swanenberg, Jos Swanenberg (K.U. Nijmegen), Frans Verschuren, Gerard van der Vleuten, Piet Vos (K.U. Nijmegen) en Willy Wellekens. Zij allen hebben zich met grote toewijding ingezet voor de totstandkoming van de referentiespelling.

MIRA FICQ-WEIJNEN

Voorzitter werkgroep Dialectdictees van het Noordbrabants Genootschap

JEF DE KEYSER

Voorzitter Stichting Brabantse Dialecten

1. Inleiding

Het schrijven van dialect is om twee redenen geen eenvoudige zaak. Vooreerst biedt de AN-spelling ons onvoldoende tekens om het rijkere klankenpallet van om het even welk dialect weer te geven. Daarnaast is het bij een dialect ook niet zonder meer duidelijk welke klankverschillen in de geschreven vorm moeten weergegeven worden en welke niet. Niemand stelt zich vragen bij het feit dat in een AN-woord als 'hemelbed' één klinkerteken voor drie verschillende klanken wordt gebruikt, terwijl in 'beek' en 'meter' dan weer één klank op twee verschillende manieren gespeld wordt. We hebben immers allen op school geleerd hoe je moet lezen en schrijven met een spelling die geen 1-op-1-relatie tussen klank en schrifttekens heeft. Dialectspellers streven doorgaans wel naar een schrijfsysteem, waarin de klanken die ze in hun dialect kunnen onderscheiden ook met een apart en vast teken weergegeven worden. Maar vaak denken ze ten onrechte dat iedere klanknuance uit de dialectuitspraak in de geschreven vorm tot haar recht zou moeten komen. Bovendien wordt ook vaak ten onrechte bij de keuze van de spellingstekens zoveel mogelijk van het AN afgeweken. Soms lijkt het wel alsof dialectspellers eerst tevreden zijn, wanneer het resultaat van hun spellingsysteem maximaal verschilt van de Nederlandse spelling.

Dit boekje gaat over het spellen van dialecten, meer bepaald van Brabantse dialecten. Het wil een handreiking zijn voor iedereen die de vaststelling dat onze dialecten steeds minder en steeds minder goed gesproken worden, tracht te beantwoorden door zijn plaatselijke dialect nu op te tekenen en het op die manier te bewaren. Het in hoofdstuk 2 voorgestelde spellingsysteem gaat uit van enkele principes, die allemaal in functie staan van het adagium: een spelling moet zo eenvoudig mogelijk zijn voor schrijver én lezer. Om die reden wordt in de referentiespelling

- a) het AN-model zoveel mogelijk gevolgd;
- b) gekozen voor een zo eenvoudig mogelijk systeem voor de bijkomende tekens;
- c) gestreefd naar zo eenvoudig mogelijke tekens;
- d) enkel voor de betekenisdragende klanken een spellingteken voorzien.

Een bondige uitleg bij deze principes wordt in hoofdstuk 3. Verantwoording gegeven.

De spelling die in dit boekje voorgesteld wordt, is uitdrukkelijk *niet* als een eenheidsspelling bedoeld. De makers ervan verwachten dus niet dat iedereen vanaf nu zijn eigen lokale spellingsysteem overboord gooit en het hier gepresenteerde in de plaats ervan gebruikt. Wij hopen wel dat vele dialectschrijvers – en zeker ook degenen die tot nogtoe nog niet in hun dialect schreven bij gebrek aan een spelling – deze referentiespelling welwillend zullen bekijken en eruit overnemen wat hun zint. Als iedereen vervolgens de discipline zou kunnen opbrengen om zijn eigen lokale spellingsysteem te beschrijven in functie van deze referentiespelling, dan zou er op het vlak van de interpreteerbaarheid van Brabantse dialectteksten een enorme stap vooruit gezet zijn. Immers, wanneer u van een lokale spelling meldt op welke punten ze een andere oplossing volgt dan de referentiespelling, dan wordt het perfect mogelijk om het geschrevene om te zetten naar de referentiespelling en eventueel ook verder in een andere lokale spelling.

Om duidelijk te maken hoe eenvoudig het is om in de referentiespelling dialectteksten te schrijven en te lezen, werden in hoofdstuk 4 voorbeeldfragmenten in 14 verschillende Brabantse dialecten bijeengebracht. Links naast de dialecttekst staat telkens een AN-vertaling van het fragment, zodat ook niet-Brabantstaligen probleemloos met de inhoud van het fragment kennis kunnen maken.

Hoofdstuk 5 bevat een verklarend lijstje met taalkundige termen die in hoofdstuk 2 gebruikt worden, maar wellicht niet aan iedereen bekend zijn. Het boekje wordt afgesloten met een adressenlijst van verenigingen en instanties die zich met de bestudering en bevordering van de dialecten in het Brabantse gebied bezig houden.

2. Referentiespelling voor de Brabantse dialecten

2.1 Algemeenheden

A. We raden aan zoveel mogelijk af te zien van het noteren van *assimilatie*.¹ Dat is de aanpassing van medeklinkers aan andere medeklinkers in hun directe omgeving, zoals de uitspraak van onmiddellijk, waarbij de -n zich aanpast aan de erop volgende -m-: [ommiddellijk].

De uitspraak van bijv. -m bij [dem boer] notere men dus liever niet (dus [den boer]) want die -m spreek je automatisch zo uit. Ook spellen we liever [huisvrouw] in plaats van [huisfrouw]. Alleen wanneer klanken geheel verdwijnen, laten we dat ook merken in de spelling: [zaddoek].

Assimilatie kan veroorzaken dat men de woordgrenzen niet makkelijk meer onderscheidt. We spellen dan liever de woorden los, zonder verbindingsstreepjes. Daarbij blijven we uitgaan van de oorspronkelijke woordgrenzen. We spellen dus niet [de noonze] voor 'de onze', maar [den oonze] en niet [deez-n-èrpel] 'deze aardappel', maar [deezen èrpel], en niet [dè-d-alle-môl] 'dat allemaal', maar liever [dèt allemôl].

Alleen wanneer het echt niet anders kan, kunnen woorden aan elkaar geschreven worden, bijv. bij de uitspraak van 'kom jij > komt ge' [komde], waarbij het splitsen in twee woorden een te moeilijke keuze is (kom de, komt de, kom-de?). Dergelijke samentrekkingen kunnen dan als één woord, [komde], worden gespeld.

B. *Verstemlozing* aan het wordeinde wordt niet gespeld, omdat deze ook in het Standaardnederlands de gebruikelijke uitspraak is. We spellen dus [ik héb], niet [ik hép], want ook in het Standaardnederlands spreek je dergelijke gevallen verstemloosd uit. De lezer zal de gespelde [b] aan een wordeinde dus automatisch verstemlozen.

Het wordt afgeraden om etymologische spelling, spelling van woorden die te verklaren is uit hun woordgeschiedenis (bijv. de -w- in *erwt* of de -h- in *thee*), te hanteren; we spellen alleen klanken die men daadwerkelijk hoort.

---

1. Voor de gecursiveerde taalkundige termen bevat hoofdstuk 5 een verklarende woordenlijst.

Uitgevallen medeklinkers spellen we dan ook niet, dus [loope] ‘lopen’ zonder de -n- op het einde als die niet is te horen.

C. *Leenwoorden* uit het Frans, het Engels of andere talen worden gespeld in die taal, tenzij ze in het dialect anders worden uitgesproken. Dus als de voetbalterm ‘hands’ wordt uitgesproken exact zoals in het Engels, spellen we [hands], maar als ‘penalty’ wordt uitgesproken als [pienantie], dan spellen we met behulp van onze referentiespelling de dialectuitspraak. In dat laatste geval kiezen we er dan voor om klanken zoveel mogelijk eenvormig te spellen, dus als we, zoals in het voorbeeld, ‘penalty’ willen spellen, vervangen we de laatste vocaal [y] door [ie], want zo spellen we die klank ook in andere woorden. Zo worden dialectwoorden waarvan het AN-equivalent een c of een k heeft, ook telkens met -k- gespeld; alleen als men bijv. ‘computer’ uitspreekt zoals in het Engels, schrijft men ook [computer].

D. In verschillende Brabantse dialecten komt *mouillering* voor; dat is het verschijnsel dat de uitspraak van klinkers en medeklinkers in de richting van het harde gehemelte (palatum) wordt gerealiseerd (een zogenaamde *gepalataliseerde* uitspraak).

Indien mouillering een betekenisonderscheid kan opleveren in een dialect, dan kan ze gespeld worden door een -j- hoger geplaatst, in superscript, toe te voegen aan medeklinkers of een -i- in superscript aan klinkers. Als zowel klinker als medeklinker gemouilleerd worden, hoeft men alleen het eerste *grafeem* van een superscript te voorzien.

In verschillende Brabantse dialecten, o.m. in het Brussels, worden bijv. de woorden ‘mond’ en ‘maand’ beide met een korte -o- uitgesproken, maar de -o- in de Brusselse variant op maand wordt met de erop volgende -n- gemouilleerd en dus in de richting van het harde gehemelte uitgesproken. Men kan dan het best ‘mond’ spellen als [mond] en ‘maand’ als [mond]. De aanbeveling om hier superscript voor te gebruiken, komt voort uit het feit dat er anders verwarring zou kunnen optreden met het spellen van *tweeklanken* (zoals in ‘huis’).

2.2 **Klinkers en tweeklanken**

A. Het geheel van klinkers, het vocaalsysteem, is ingedeeld naar de plaats in de mond waar een vocaal wordt uitgesproken, de stand van de mond tijdens de uitspraak en de lengte van de vocaal. Er wordt, wat betreft de stand van de mond, een tweedeling gehanteerd: vooraan in de mond tegen het

harde gehemelte noemt men een palatale uitspraak en achteraan in de mond tegen het zachte gehemelte noemt men een velare uitspraak.

Overzicht van het vocaalsysteem

	Palataal		Gerond		Velaar	
	Kort	Lang	Kort	Lang	Kort	Lang
Gesloten	ie	iê	uu	uû	oe	oê
Halfgesloten	i	ee	u	eu	ó	oo
Halfopen	é	ê	ù	èù	o	ô
Open	è	èè	á	aa	a	â

Hieronder sommen we voorbeelden van iedere klank uit het Engels, het Frans en het Duits op. We kiezen niet enkel voor Nederlandse voorbeelden omdat de standaarduitspraak van klinkers in verschillende regio's van het Nederlandse taalgebied nogal kan verschillen. De -i- van 'spin' bijv. wordt in de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant meer gesloten uitgesproken dan in het noordelijke Nederlands en gaat dus in de richting van een korte -ie-. Voor de geïnteresseerden voegen we tevens de spelling volgens de International Phonetic Association (IPA) toe (zie Rietveld en Van Heuven 1996).

Wanneer de korte vocaal met twee lettertekens gespeld wordt, dan is zijn lange tegenhanger gespeld met een accent circonflexe (bijv. [ie] en [iê]). Het accent grave geeft openheid aan, waarbij een gesloten tegenhanger waar nodig met accent aigu aangegeven wordt (bijv. [è] is opener dan [é]).²

De doffe of stomme -e- of *schwa*, die in het Nederlands zit in 'de' en 'wonen', klinkt als een [u], maar kan nooit beklemtoond zijn. Hij wordt gespeld als [e]. In het geval dat de schwa uitvalt, vooral bij voornaamwoorden en

---

2. Indien u bepaalde klanken niet kent in uw dialect, of wanneer er geen betekenisverschil is tussen bijv. open en gesloten varianten van een klank, kunt u bepaalde grafemen achterwege laten in de spelling van uw dialect. Het is mogelijk dat er in uw dialect geen betekenisverschil voorkomt bij [u] en [uu], of zelfs dat de [u] in uw dialect helemaal niet bestaat; dat letterteken heeft u dan natuurlijk niet nodig bij de spelling van uw dialect en het kan geschrapt worden uit het schema. Op deze wijze kan naar de behoefte van de gebruiker het vocaalschema eenvoudiger gemaakt worden (men heeft dan minder tekens nodig).

De [o] representeert een open klank en de [oo] een gesloten klank. Alhoewel dat in eerste instantie misschien verwarrend lijkt – want dit zijn dus geen korte en lange tegenhangers van elkaar – sluit dat wel het best bij de spelling van het Standaardnederlands aan en laat dat daarom het woordbeeld het meest ongemoeid. Zo zijn ook de [a] en de [aa] in ons spellingsysteem geen korte en lange tegenhangers van elkaar, maar gaat het over een korte a die velaar is en een lange aa die palataal is.

lidwoorden, kan men een apostrof schrijven: bijv. het onzijdig persoonlijk voornaamwoord [ˈt], hetgeen ook in de Nederlandse spelling gebruikelijk is ('k, 't in plaats van 'ik', 'het').

De klinker die wel eens ingevoegd wordt tussen twee medeklinkers ('melk' [mellek], 'berm' [berrem]), de zogenaamde svarabhakti-vocaal, wordt niet gespeld, omdat hij in het Nederlands nooit wordt gespeld en dan ook automatisch uitgesproken wordt (het schrijven van deze tussenklank zou het woordbeeld onnodig doen afwijken van het AN en daardoor de spelling minder leesbaar maken).

Overzicht van de spellingtekens voor de klinkers en hun klankwaarde

Ref. Spel.	IPA	AN	Frans	Duits	Engels
[ie]	i	lied	qui		
[iê]	i:	bier	pire	Riese	sheep
[i]	i/e	lip			lip
[ee]	i:/e:	peer		Mehl	
[é]	ɛ	bed	mais	Mensch	
[ê]	ɛ:	air	père		
[è]	æ				back
[èè]	æ:	frêle			bad
[uu]	y	fuut	lune	Schlüssel	
[uû]	y:	guur	pur	grün	
[u]	ø	put			
[eu]	ø:	deur	jeu	Ökonom	
[ù]	œ		boeuf	Köln	
[èù]	œ:	oeuvre	fleur		
[á]	a		face	Ball	
[aa]	a:	zaak	pale	haben	
[oe]	u	boek	boule	kurz	foot
[oê]	u:	boer		nur	fool
[ó]	o		mot	Tod	
[oo]	o:	boor		Ohr	
[o]	o	pot		Kopf	wash
[ô]	o:		corps		ball
[a]	ɑ	van			
[â]	ɑ:				large

B. Als de zogenaamde zuivere tweeklanken (*diftongen*) die in het Standaardnederlands ook voorkomen, in uw dialect optreden, kunnen ze worden gespeld als in het Standaardnederlands:

ei
ou
ui

De tweelingparen die we uit de spelling van het Standaardnederlands kennen, ei/ij en au/ou, worden dus niet gehandhaafd.

Alle andere tweeklanken worden gespeld met de [j] of de [w], dus: een korte -uu- als tweeklank in ‘ruw’ kan gespeld worden als [uuw], en een lange -oo- als tweeklank in ‘hooi’ kan gespeld worden als [ooj], en een lange -ee- als tweeklank in ‘meeuw’ kan gespeld worden als [eew].³

Wanneer u deze regel consequent volgt, spelt u de tweeklank die bij de [i] van ‘stip’ hoort als [ij] (de lange -ij- zou men immers al spellen als [ei]).

Ook de stijgende diftongen (klinkers die voorafgegaan worden door een element dat lijkt op het begin van een -ie- of een -oe-) spellen we met [j] of [w], bijv. [jéé] of [woo]. In de Kempenlandse dialecten noemde men de merel vroeger bijv. ‘mjel’, dat we zouden spellen als [mjèl]. De referentiespelling sluit op die wijze aan bij de spelling van het Standaardnederlands waar een vergelijkbare klank te horen is in ‘jengelen’.

Om verwarring te vermijden schrijven we een verbindingsstreepje tussen botsende klinkers in samenstellingen en afleidingen, bijv. [do-ouver] (‘daarover’ in Brussel).

Naast de zojuist behandelde tweeklanken kunt u wellicht in uw dialect ook klanken aantreffen die gevolgd worden door een *naslag*. Indien nodig (wanneer er verschil bestaat tussen woorden met en zonder naslag, die voor het overige hetzelfde klinken) kan de naslag gespeld worden door een -ë- toe te voegen aan de klinker. In het Leuvens spreekt men ‘uil’ bijv. uit met een korte -oe- met naslag; dat kan dan gespeld worden als [oeël].

Als de -i- in bijv. in de westelijk Noord-Brabantse uitspraak van ‘prins’ klinkt alsof men de neus dichtknijpt en de -n- niet afzonderlijk wordt uitgesproken, hebben we te maken met *nasalering*. Ze kan eventueel gespeld worden door een superscript -n-: [pree^s].

In open lettergrepen wordt de klinker hetzelfde gespeld als elders, om één grafeem voor één klank te kunnen handhaven. Dus in ‘zaken’ spellen we de -aa- als [zaaken], niet [zaken]. Dat geldt ook voor lange klinkers op het einde van een woord, dus ‘vla’ spellen we als [vlaa].

---

3. De Randstedelijk-Nederlandse -oo- van boom, de -ee- van been en de -eu- van reus kunnen, wanneer u voor het probleem gesteld wordt dat er betekenisonderscheid mogelijk is, op de wijze van de tweeklank gespeld worden: [oow], [eej] en [euj], alhoewel het niet altijd gaat om een volledige tweeklank bij de uitspraak van deze vocalen. De referentiespelling heeft echter niet de pretentie een fonetische spelling te zijn.

2.3 Medeklinkers

Een medeklinker die de lettergreep waarop de klemtoon ligt sluit, wordt verdubbeld, behalve na [uu], [ie] of [oe] om het woordbeeld te laten aansluiten bij het Nederlands. Dus wel [pakken] en [jullie], maar niet [frietten], dat wordt [frietten]. Daarbij is aan de [ie] te zien dat het een korte vocaal betreft, anders had er immers [iê] gestaan. De [ng], [nk] en de [ch] worden natuurlijk niet verdubbeld.

Ook de j, v en z kunnen worden verdubbeld (bijv. Leuvens [zojjen] voor ‘koken’ (vgl. ‘zieden’) of [sèvves] ‘meteen’). De verdubbelingsregel geldt ook voor leenwoorden.

De -ng- van ‘bang’ en de -nk- van ‘mank’ spellen we gewoon als [ng] en [nk]. Maar in de woorden ‘ongans’ en ‘inkomst’ hebben we te maken met een afzonderlijke uitspraak van -n- en -g- resp. -k-. Daarom spelt men het best [on-gans], om verwarring te voorkomen.

De klank die men hoort aan het begin van ‘chocolade’, de zogenaamde palatale fricatief, wordt gespeld met -sj- of, wanneer ze stemhebbend is zoals in het Franse ‘bonjour’, met -zj-.⁴

De zogeheten stembandoclusief of glottisslag wordt gerealiseerd door de luchtstroom ter hoogte van de stembanden even te onderbreken en dan weer vrij door te laten. In de oostelijke Kempense dialecten wordt deze glottisslag gerealiseerd ter vervanging van een -k- of een -t- die tussen twee klinkers staat, bijv. [ee?e, tomma?e, za?e] voor ‘eten’, ‘tomaten’ en ‘zakken/zatte’.

We geven hem weer in de spelling met een vraagteken, dat ook aansluit bij het IPA-teken [ʔ], om aan te duiden dat het hier in feite niet gaat om een klank, maar om het niet realiseren van een klank door de luchtstroom te onderbreken.

---

4. Verschillende realisaties van de -r- (tongpunt-r, huig-r) spellen we niet, want er kan geen betekenisverschil door ontstaan. Eventueel zou men de suizende of sibilantische -r-, die men vroeger in Oost-Noord-Brabant nog horen kon, kunnen spellen met [rʰ] en [rʰ]. Relicten zijn nog te zien in bijv. Gemerts [kaarske] (‘karretje’) en [skaarze] (‘scharen, krabben’), waar die suizende -r- is veranderd in -rs-, resp. -rz-.

De velaar-occlusieve g, uit bijv. het Engelse ‘guy’, kan gespeld worden als [g^k], indien er betekenisonderscheid zou optreden tussen woorden met [g], [k] en die velare occlusief.

3. Verantwoording

De referentiespelling is vooral bedoeld voor mensen die hun dialect in teksten willen vastleggen. Ze is niet bedoeld als spellingsvoorschrift en ze is géén voorstel voor een eenheidsspelling voor ‘het Brabants’. Het verschil in benadering ligt hierin dat een referentiespelling een algemeen ijkpunt is voor lokale toepassingen. Daarbij is het een voordeel dat een ijkspelling de oplossingen voor het eigen dialect niet verhindert. Wel kunnen de lokale oplossingen volledig worden beschreven door uitsluitend de afwijkingen ten aanzien van de referentiespelling op te sommen. De referentiespelling wil oplossingen bieden voor een maximaal aantal problemen die zich kunnen stellen bij het schrijven van een bepaald Brabants dialect, maar belet niet dat in individuele gevallen gekozen kan worden voor een zekere vereenvoudiging.

Met de referentiespelling is beoogd dat toekomstige spellers haar als model en voorbeeld kunnen gebruiken en dat ze in algemene publicaties bij voorkeur kan worden gebruikt. Het is onze bedoeling geweest een spelling te ontwerpen die als referentiekader kan dienen voor mensen die hun dialect willen schrijven. Als zodanig kan ze bijvoorbeeld gebruikt worden door mensen die een dialectdictee willen organiseren, een tekst in dialect willen schrijven of een woordenboek van hun dialect willen samenstellen.

De referentiespelling moet gebruiksvriendelijk zijn. Dat betekent dat ze gemakkelijk leesbaar en tevens gemakkelijk schrijfbaar moet zijn. We begrijpen natuurlijk dat bepaalde spellingsconventies bij ervaren dialectauteurs dermate ingeslepen zijn, dat geen enkel nieuw voorstel voor hen gebruiksvriendelijk kan zijn, maar juist daarom is hier een verantwoording van dit nieuwe, zo consequent mogelijke voorstel opgenomen.

Leesbaarheid hangt nauw samen met de begrippen vertrouwdheid en herkenbaarheid. Dat leidt tot de idee dat de spelling van het Standaardnederlands model moet staan voor de woorden van Nederlandse origine. Indien mogelijk worden in de referentiespelling dezelfde tekens voor dezelfde klanken gebruikt als in de spelling van het Standaardnederlands en gaan we uit van dezelfde principes bij het schrijven van woorden. We honoreren eenduidige Nederlandse oplossingen zonder meer en maken bij oplossingen die voor meerdere interpretaties vatbaar zijn een verantwoorde keuze. Dat betekent dat we analoge oplossingen (tekens, regels) geven aan problemen die niet in het Standaardnederlands voorkomen.

Schrijfbaarheid kan worden gekoppeld aan eenvoud, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Ten eerste maakt de spelling gebruik van een minimaal aantal tekens en regels. Diakritische tekens zijn daarbij niet per se uit den boze. Grafemen kunnen opgebouwd zijn uit één of meer letters en één of meer diakritische tekens.

De kwaliteit kan, op de tweede plaats, gevonden worden in analoge oplossingen, die immers voor zichzelf spreken en gemakkelijk te onthouden zijn. De kwaliteit van de oplossing vereist tevens dat die oplossing on-dubbelzinnig is. Tenslotte heeft eenvoud ook een technisch aspect: alleen diakritische tekens die op schrijfmachines en in tekstverwerkers standaard zitten, zijn opgenomen in de referentiespelling. Ook het superscript is gemakkelijk te maken op iedere tekstverwerker of met de schrijfmachine.

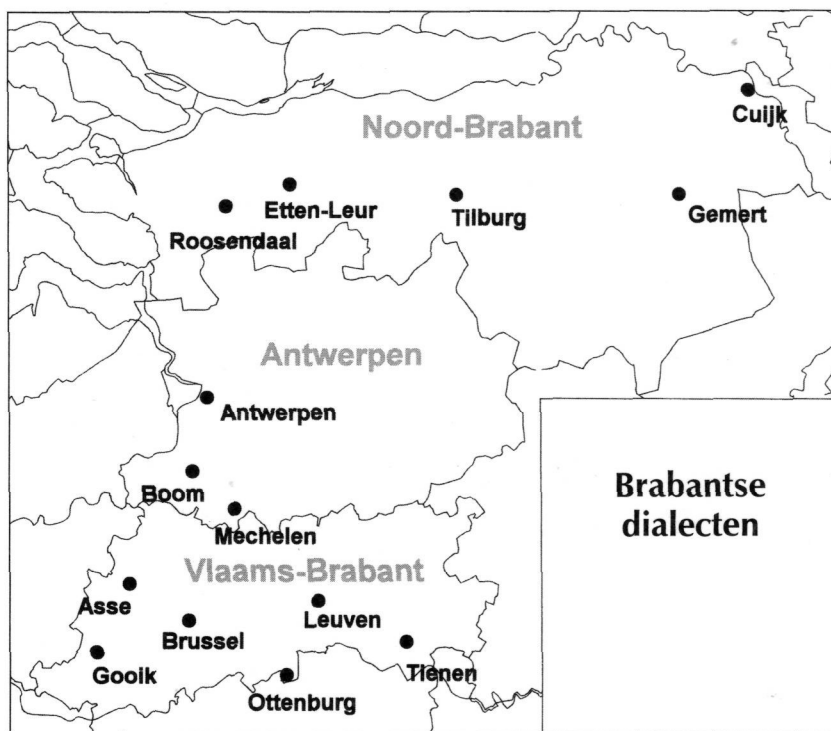
De nadruk van de referentiespelling ligt op het woordbeeld en niet op de uitspraak, al zullen we die uitspraak toch zo goed mogelijk suggereren. Omdat onze spelling een woordspelling is en geen fonetische spelling, geven we geen assimilatieverschijnselen van stem weer in de spelling. Bovendien schrijven we als apart aangevoelde woorden niet aan elkaar.

Elke betekenisonderscheidende klank wordt steeds voorgesteld door hetzelfde grafeem (teken of tekencombinatie) en één grafeem stelt telkens één klank voor. De spelling van het Standaardnederlands wijkt herhaaldelijk af van dat principe. Het is dus niet te vermijden dat, daar waar het Nederlands één spelling heeft voor bijv. twee *fonemen* of foneemtypes, we die ene oplossing voor slechts één geval kunnen behouden en dat we voor het andere geval een specifieke oplossing moeten kiezen. Een ander gevolg van het principe om grafemen aan klanken te verbinden is dat we alleen klanken weergeven die we daadwerkelijk horen.

LITERATUUR

- BELEMANS, R., J. KRUIJSEN, J. VAN KEYMEULEN, Gebiedsindeling van de zuidelijk-Nederlandse dialecten, in: *Taal en Tongval* 50, 1998, p. 26-42.
- CAJOT, J. (ed.). *Hoe maak ik een dialectwoordenboek?* Hasselt 1995.
- KEYMEULEN, J. VAN. *Een handleiding voor de amateurlexicograaf*. Gent 1995.
- RIETVELD, A.C.M. en V.J. VAN HEUVEN. *Algemene Fonetiek*. Bussum 1996.
- The Principles of the International Phonetic Association*, 1949 (Reprinted 1960).
- VOS, P. *Spellingvoorstel i.v.m. dialectdictes in de provincie Noord-Brabant*. Nijmegen (ongepubliceerd) 1995.
- WEIJNEN, A. en J. VAN BAKEL. *Voorlopige Inleiding op het Woordenboek van de Brabantse Dialecten*. Assen 1967.
- WELLEKENS, W. Een spelling voor de Brabantse dialecten, in: R. BELEMANS, W. WELLEKENS (red.), *De Brabantse Folklore en Geschiedenis* nr. 290-291, september 1996, p. 61-81.
- WELLEKENS, W. Een referentiespelling voor alle Brabantse dialecten, in: R. BELEMANS, S. DE VRIENDT (red.), *Brabantse dialecten springlevend*, 1998, p. 35-43.

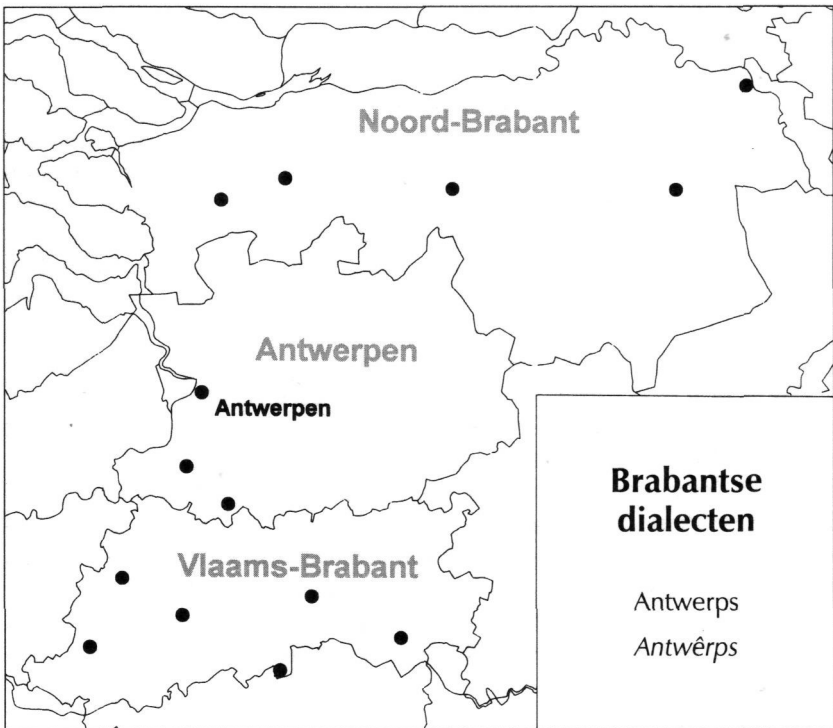
4. Brabantse voorbeeldteksten in de referentiespelling

Spellingvoorbeeld in het dialect van
Antwerpen

Fragment uit: Jack De Graef, *Bezoek*.

Antwerps

Wanneer men bezoek krijgt in Antwerpen zegt men: 'We krijgen volk'. Men kan zelfs eters krijgen. De verwelcoming van die persoon klinkt voor buitenstaanders nogal kras: 'Ha, wie we daar hebben. Ze gooien iets binnen wat ze buiten niet meer willen. Dat is lang gezien dat we je nog geleden hebben. Ben je soms verrezen? Je zou verdorie geld geven om je nog eens te zien. Maar komaan, het zijn goede geesten die weerkeren. Kom binnen, hier moet je niet werken'. Komt men in de vroegte, dan vraagt men: 'Heb je al koffie gedronken, anders kun je hier koffie drinken met ons'. Want met die vraag nodigt men de bezoeker uit om mee aan tafel te zitten, aan de koffietafel, om mee koffiekoeken te eten zelfs. Want koffie speelt een belangrijke rol in ons sociaal leven.

Vandaar dat er ook nogal wat gezegden zijn over koffie. Om te beginnen is het een kommetje troost en wanneer vrouwen samenkomen wordt het meestal een koffieklets, maar mannen kunnen evengoed koffiebeurzen zijn. Er zijn ook koffiesjo's. Dat is dan geen scheldwoord, maar het komt van de haven, van de dokken. Koffiesjo's, dat waren koffiebonenraapsters en de bazin van zo'n ploeg koffiesjo's was zelfs een kapiteintje. Er is straffe koffie, er bestaat zelfs koffie met een kraag. Maar er is ook slappe koffie. Doorheen die slappe koffie kun je de krant lezen. En men zegt ook dat het maar schuddekul is, of 't is maar pietje of zeik van boerenmie. De uitspraak verschilt van persoon tot persoon, zelfs van wijk tot wijk. Sommigen zeggen 'kaffe' en andere personen zeggen 'koffe'. Ik herinner me nog goed de koffie van grootmoeder. De koffie werd toen opgeschonken in een grote koffiefpot met een beurs erin, een heel grote beurs onderin. Er werd toen ook cichorei gebruikt. En naarmate de dag vorderde, werd de koffie al maar slapper en slapper. Omdat men er voortdurend water bijgoot natuurlijk. Kom, we zullen nog maar eens doorgieten zei grootmoeder dan. We zullen tante nog eens verleiden. Slechte koffie is paddenvergif en vroeger gebeurde het dat er een olieboon in de koffie zat, wat de koffie totaal ondrinkbaar maakte. Nu komt dat niet meer voor denk ik, er zijn strenge controles op.

Terug naar ons bezoek, mensen. Komt het bezoek te vroeg, dan krijgt die persoon een uitbrander: 'Ben je er nu al zeg, ik ben nog niet aangekleed en mijn hoofd staat nog vol krulijzers'. Komt het bezoek 's avonds laat aankloppen, dan klinkt het: 'Je komt nog zo laat spoken? Maar komaan, hoe later op de avond, hoe mooier volk. En mooi volk hindert ons niet'. Ten andere zijn er aan zo'n bezoek of wanneer men volk of eters krijgt een reeks gezegden verbonden die altijd van pas komen. Zo geeft men mekaar een hand en dan zegt men: 'Ha, dat is nu de eerste varkenspoot die ik vandaag vastpak zeg. Neem een stoel en sta wat recht!' Het antwoord: 'Nee, als ik sta, ben ik groter.'

Antwêrps

Wanieër mén bezeug krégt ien Antwêrpe zégt mén: 'We kraajge volk'. En mén kan zélf's eiters kraajge. De verwélkoumieng van da volk klienkt vé boëte-sto'nders nogal kras: 'Aa, wee we dôr ébbe. Ze gojje eet biene wa ze boëte nie mieër wiele. Dat ies lank gezeen da w' eu nog geleien ébbe. Zédde verreize soms? Ge zou potverdékke géld geiven oem oe nog es te zeen. Mor alei, 't zén goej gieëste dee truugkoume. 'Kom biene, ee moete nie waarke'. Komt mén ien de vreugte, dan vrôgt mén: 'Edd' al koffe gedroenke, anders kuund' ee mei koffe drienke mei ons'. Want mét dee vrôg noeëdegt mén de bezeuker oët oem mei on tôfel te ziete, on de koffetôfel, oem mei koffekoek te eite zélf's. Want koffe spélt nen belangrêkken rol ien ons sosjôl leive.

Vandôr dat er oek nogal ewa gezégd's zén ouver koffe. Oem te begiene ies et e koemeke troeëst én wanieër vraawe dan boë mekaar koume wordt et mieëstal ne koffeklatsj, mor manne kuunen eivegoed koffebùzze zoën. Er zén oeëk koffesjous. Dat ies dan gieë schéldwoud, mô 't komt van de ôve, van de dokke. Koffesjous, da wôre koffeboeënropsters en de bozzien van zoeë 'n ploog koffesjous da was zélf's e kapetètsje. Er ies straffe koffe; der ies zélf's koffe mé ne frak. Mo der ies oeëk slappe koffe. Duir dieë slappe koffe kuunde de gazét leize. En mén zégt oeëk dat et mor schuudekuul ies, of 't ies mor pietje, of 't ies zaajk van boeremee. De ôtsprôk verschielt van persoeën tot persoeën, zélf's van waajk tot waajk. Sommege zégge 'kaffe' én ander mênse zégge 'koffe'. Iek ériener me nog goed de koffe van me groeëtmoeder. De koffe weer toen opgeschoenken ien ne groeëte koffepot mee en bùrs ien, en ieël groete bùrs onderien. Er wérd dan oeëk bieterpeeje gebro'kt. En normôte den dag vorderde wier dieë koffe altoëd mor slapper en slapper. Oemdat mén er altoëd wôter boëgout nateurlék. Allei, we zélle nog mor ies deirpoempe zei me groeëtmoeder dan. We zuule matant nog ies verzeuke. Slèchte koffe ies paddevergief én vreuger gebuirden et dat er en ouleboeën¹ ien de koffe zat, wat de koffe totôl ondrienkbôr mokte. Naa komt da nie mér veu dénk iek, er ies te vuil kontrol oep.

Teruug nor ons bezeug, mênse. Kom et bezeug te vreug, dan krégt mén in zen voës: 'Zoëde der naa al ség, iek ston ekiek ee nog ien mén vôn en mênne kop ziet nog vol biegoedeekes'. Kom et bezeug 's ôves lôt ôngestésseld, dan klienk et: 'Ge kom nog zoeë lôt spoeëke? Mor alei, oe lôter oep den ôvend, oe schuunder volk. Én schoeë volk déranzjeirt nie'. Ten aandere zén er baa zoeë 'n bezeug of volk kraajge of eiters kraajge en reiks gezégd's dee altaajd van pas koume. Zoeë géft mén mekandere en and én dan zégt mén: 'Aa, da 's naa den ieëste vaarkespoëët die 'k vandôg vastpak sé. Pakt ne stôl én stô wa!' Et antwoud: 'Nieë, as ek stôn bèn ek gruuter.'

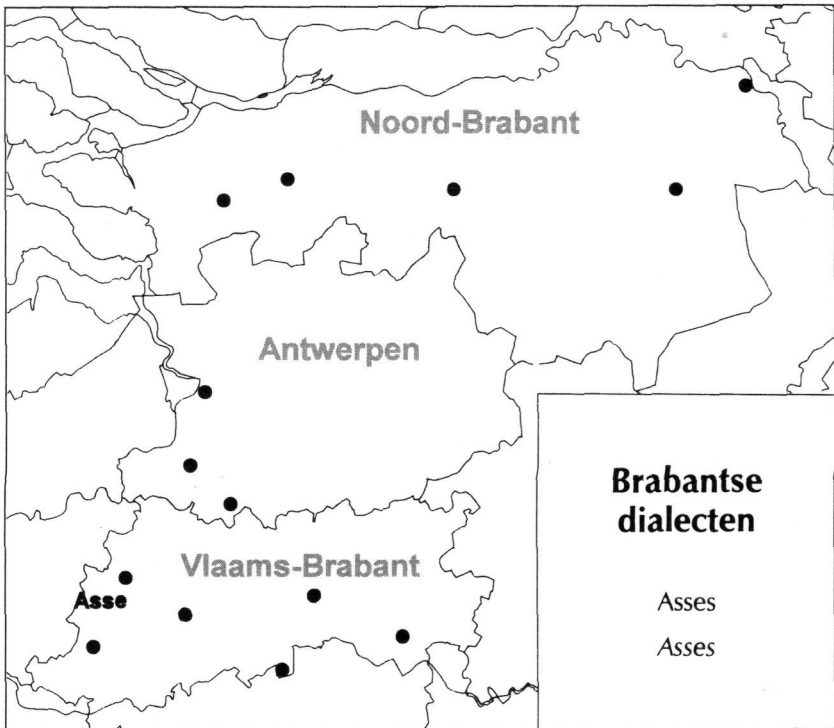
---

1. Slecht smakende bittere koffieboon.

Spellingvoorbeeld in het dialect van
Asse

Fragment uit: Miel Pletinckx, *Doeëpsel*. In: R. Belemans, S. Devriendt (red.), *Brabantse dialecten springlevend*, Leuven 1998, blz. 65.

Asses

Zwijgen kan niet verbeterd worden. Maar nu mag men dat nog honderd maal herhalen, je weet het pas als het te laat is en je met je billen op de blaren moet zitten. 't Verstand komt niet voor de jaren. Neem nu die zaak met Zwarte Tiene, een schoolkameraad, zo genoemd naar zijn moeder die niet erg zindelijk was.

Ik had bij onderwijzer Pros van het tweede leerjaar zo goed mijn best gedaan dat ik als beloning bij mijn oom aardappelen mocht gaan rapen. Tegenwoordig mag je voor de helft van de punten mee op reis naar Spanje.

En 't is zoals met alle vakanties, ik heb het nooit anders geweten: als je er voor staat is 't net of de duivel ermee speelt, er komt maar geen einde aan. Maar voor je 't weet zijn alle aardappelen opgeraapt en brandt het loof in hoge stapels; voor je het weet is de oogst binnengehaald zonder dat ook maar een wagen pech had.

En op een avond staat moeder je daar in een wastobbe af te schrobben dat je huid ervan gloeit, om het stof eraf te krijgen dat zich op je huid heeft vastgezet. Kijk eens aan, zei moeder, als ze nadien het water bekijkt, het is net bier! Alle hoekjes en plooitjes werden goed nagekeken, want morgen is het weer school. Wij gaan met een schone lei herbeginnen en met een nieuwe griffel en een schoon sponsje want dat zullen we nog het meest nodig hebben. En met een nieuwe onderwijzer die ons verleden nog niet kent en dus voorlopig ongevaarlijk is. 't Leven is mooi!

En op een middag van een eerste schooldag, als je thuiskomt voor het eten, vertel je maar op. Veel te veel om goed te zijn. Dat de nieuwe onderwijzer, mijnheer Dekens, nog zo kwaad niet is; dat je 't bord hebt mogen wissen; dat je je griffel hebt laten vallen en die is nu in vijf stukken; en dat je op de tweede bank zit naast Mieltje De Coster. Een geluk want het kon even goed Zwarte Tiene zijn. Wat is er mis met Zwarte Tiene? vraagt vader. Hoe bedoel je? Dat weet toch iedereen! Een smeerpoes is 't! Een vuile smeerpoes, hij plakt. En hij verspreidt zo een geur, net schimmel. En hij staat de helft van de tijd vol puisten. Daar wil toch niemand naast zitten zeker! Weet vader dat dan niet? Nee, zei vader, en hij roerde nadenkend in zijn soep. Maar vooraleer die namiddag de schoolbel gaat, staat vader daar te fezelen tegen zijn collega, mijnheer Dekens. Als we in de klas komen, Wees gegroet Maria vol van genade, *changement de decor*, zegt de onderwijzer: Jij daar achteraan, kom eens hier vooraan zitten dat ik je in 't oog kan houden. En jij daar achteraan, jij hebt deze middag zeker eieren gegeten?

Asses

Zwâjge kan nie verbêjterd wèrn. Maa nâ meuge ze 't nog onnerd kieëre zéggen, ge wén 't maa as 't te laat és èn as ge méj a gat op de blaaze zit. 't Verstand komt veu de jaarn niêt. Pak na dê afêre mé Zwètte Tiêne, ne schoolkameraad, genoemd lèk as zè moeder diê nie zoe prooper was.

Iek â ba mieëster Pros van 't twuude stuûdejaar zoe goe ma'n bêst gedaan da 'k as beloënienk ba ma'n noenkel moch gaa patate raapen. Seerewooreg meuge ze veu 'n élf van dê poe'nte mee naa Spo'nn.

Èn 't és gelèk as méj alle vakanses, 'k ém et nie annes geweetn: as g' er veu sto't és 't pesiês 'n duûvel mé zè moejer, daa komt noeët gien ienê aan. Maa veu da ge 't wét zèn al dê patatn opgeropt èn brandt da loeëf ien oeëge staapels, veu da ge 't wét és 'n oeëst biennego'lt zonner dat er ieëne van de waagen és gestùkt.

Èn op nen aaved staa moeder a daa ien en kaajp af te schroeiben da ge gloe't, veu al da stof wég te schuur'n dat ùm op a vèl êj vastgeverfd. Ziê da nekie af, zêj moeder, as ze da waater ziêt, 't és pesiês bêj! Alle oekskes èn ploëkes wèrre goe naageziên, want mèrgen és 't wee school. Wâjle gon méj en schoeën lâ èrbegienn è méj en nuû griefel èn e prooper sponsken want da zuule men nog 't mieëst vandoen émmen. Èn mé ne nuûe mieëster diê onze pédiegree nog nie kient èn duus veurloeëpeg oengevaarlèk és. 't Lêjven és schoeën!

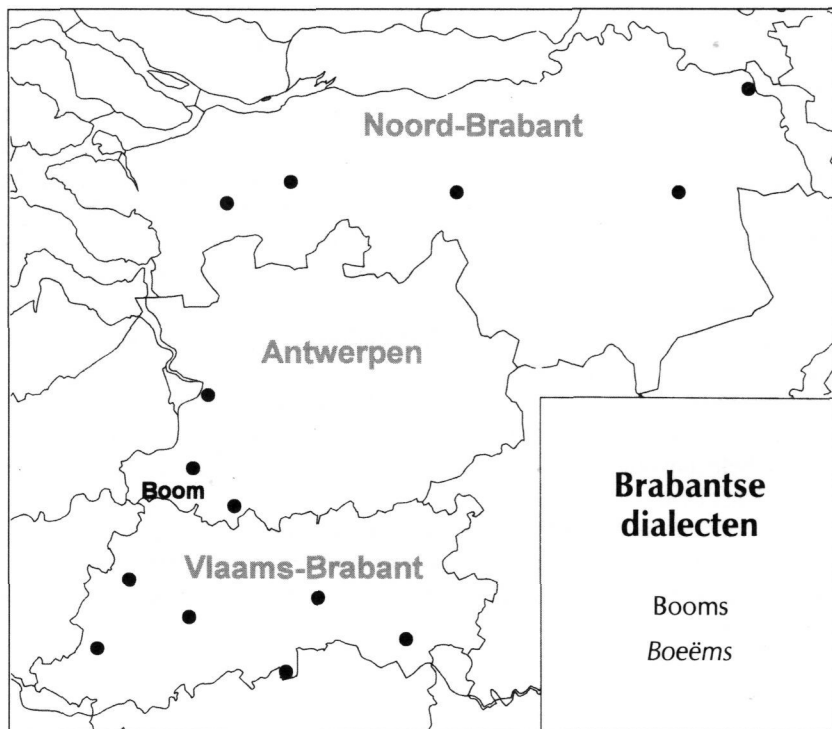
Èn op 'n noen van 'n ieëste schooldag, as ge taajs'komt veu t' eetn, vertélde maa op. Veul te veul veu goe te zên. Da de nuûe mieëster, mieëster Dêjkes, er nog zoe kwaad nie aajt ziêt, da ge 't bord ét meugen afko'sjn, da ge a griefel ét laate valn èn dê és nâ ien vâjf stuuken, èn da ge op de twuude bank zit nùffest Mieleken De Coster. En sjâ's want 't kost êjve goed Zwètte Tiêne zên. Wa mankeet er aa Zwètte Tiêne? vraagt vaader. Oe? Da wét toch iêderieën! Ne pékpot és 't! Ne zwètte pékpot, é plékt. Èn dânn êj zoe ne reuk oover ùm, pesiês schuumel. Èn è staa 'n élf van 'n tâjd vol rappen. Daa wielt toch niemand bâ ziete zeeker! Wét vaader dat dèn niêt? Nieë, zêj vaader, èn é ruût pâzend ien zèn soep. Maa veu da dânn achternoen de schoolbèlle gaat, staa vaader daa te feezeln teege zènne kolleega, mieëster Dêjkes. As men ien de klas kommen, *Wees gegroet Maria vol van genade, changement de decor*, zêj de mieëster: Gâ daa giener van achter, kom nekie iê va veu ziet 'n da 'k a ien 't oeëg âf. Èn gâ giener, gâ ét van 'n noen zeeker âre geetn?

Spellingvoorbeeld in het dialect van

Boom

Fragment uit: Paula Van Aken, *Kindertoad oem noeët nie te vergete*. In: R. Belemans, S. Devriendt (red.), *Brabantse dialecten springlevend*, Leuven 1998, blz. 69.

Booms

Lange tijd geleden woonde ik als kleine snotaap in een huis in de rij in de Kapelstraat, tussen de Bosstraatlei en de oude Sint-Annakapel. 't Was er goed leven want de mensen gaven nog om mekaar. We woonden er tussen de steenbakkerijen. Recht tegenover ons, aan de overkant van de straat, was het plein waar de handsteen werd gemaakt. Dat gebeurde door een ploeg bestaande uit een steenmaker, een 'aardeopzetter' en twee 'afdragers'. Ze droegen een strooien hoed want ze wilden hun huid wit houden, bruin was toen nog geen mode. 't Was hard werken maar ze hadden toch ook veel lol. Met Sint-Pieter bijvoorbeeld, dan was het feest. Dan werd de steenmakers-tafel versierd met vlaggetjes en papieren bloemen. De afdragers en de aardeopzetter kochten van het geld dat ze van hun zakgeld hadden gespaard een stoopje jenever voor de steenmaker; dat was meestal een goeie lobbes.

Achter ons huis – we hadden een binnenplaatsje, een schort groot, met een muurtje er omheen – stonden de overdekte droogloodsen. Soms hoorden we een voerman vloeken als zijn paard weer eens niet voort wou of als er een wagon met steen geladen naast de rail terecht kwam. Wannes kon er het best mee overweg. Dan vlogen de klanken van de 'godvers' in 't rond dat je het tot aan de school van 'Den Hoek' kon horen.

Er waren een paar goed gekende herbergen: Stans de Sleger, Miel de Bruin, Roos de Fons, Rosse Sjarel en de Frémmer. Het waren stuk voor stuk fatsoenlijke café's, maar wat wil je, op de steenbakkerijen werd er hard gewerkt en in de steenovens was 't gloeiend heet en vloog er veel stof dat moest doorgespoeld worden met nogal veel bier. Daar bleef wel 's een dronkelap plakken, maar de bazin wist over 't algemeen wel wat ze ermee moest aanvangen. Als hij te veel herrie schopte, greep ze hem bij de lurven en zette hem gewoon op straat. 's Zondags zaten er vooral duivenmelkers die tegen mekaar op aan 't bluffen waren dat 'zij' de beste doffer en 't vlugste duivinnetje hadden. Maar ook Marie van 't Kraaiken', van schuin over ons, die ging met haar vriend in de late middag een pintje drinken. Ze nam haar boterhammen mee en dat 'Bockske' erbij vond ze zo lekker, nog beter dan een koude schotel. Ze was fier op haar krulletjes want ze had net in de week een permanent laten aanbrengen. In die tijd moest je daarvoor nog bijna een hele dag onder het toestel van de kapper zitten en 't was ook een dure aangelegenheid.

's Zondags was het ook echt zondag en speelden we niet op de steenbakkerij. Met onze zondagse jurk aan, een fris gesteven en gestreken schortje, witte kousen en lakschoentjes zaten we tijdens de voormiddag op de dorpel van ons huis.

Boeëms

Langen toeëd geleeje, 'k was nog ne kloeëne snotter ien en ôs ien en root van de Kapèllestroeët, tiese de Bosstroeëtloeë én d' aa Sient-Annakapèl. 't Was er goe leive want de mènse zoeëte mee-ieën nog iet ien. Wèlle woeënden er tiese de geleige. Vlak veur ons deer, oeën den overkant van de stroeët, was er de plèts woeër den andstieën gemokt wiêr. Da gebeerde deur en ploeg mee ne stieënmoeëker, ne jèroepzétter én twieë afdroeëgers.¹ Ze droege ne stroeëjen oed want ze waa eule vèlleke wiet aave, brôn was dan nog zoeë gieën moode. 't Was èt wèrke moeër ze mokte toch oeëk veul plezier. Mee Siente Pieëter be-veubéld, dan was et fieëst. Dan wiêr de stieënmoeëkerstoeëfel versiêrd mee vlaggeskes én papiêre bloeme. D' afdroeëgers én de jèroepzétter kochte van de sènte die ze van eule pree gespoeërd aa e stoeëpke zjeneever veu de stieënmoeëker; da was mieëstal ne goeje lèbbe.

Achter ons ôs, w' aa e koerke van ne veuschoeët groeët mee e miêrke rond, stonne de lèzzes. Soems oeërde we ne voerman vloeken as ze pjèd weer 's niê verôt waa of as er ne wagon mee stieën néffe de roet terécht kwam. De Wannes kost er et bèste wég mee. Dan vlooge de klanke van de 'godvers' ien 't rond da ge 't tot oeën 't school van 'Den Hoek' kost oeëre.

Der woeëren en poeër goej gekènde stamieenes: Stans de Sleiger, Miel De Brôn, Roos de Fonne, Rosse Sjarel én de Frémmer. Et woeëre stiek veu stiek dèftege kafees moeër wa wielde, oep de geleige wiêr er èt gewèrkt én ien de stieënooves was 't gloejend ieët én vloog er veul stof da moest deugespield wèrre mee nogal veul biêr. Doeë bleef wél 's ne zatte plodden ange, moeër de boeëzien wiest er oover 't algemieën eure weg wél mee. As em te veel van zen perètte mokte, pakte ze 'm boeë zoeëne schabbernak én zètten em gewoeën oep stroeët. 's Zondags zoeëten er veural de dôvemèlkers die teegenieënoep oeën 't stoefe woeëre da zèlle den bèsten dôver én 't rapste dôvieneke aa. Moeër oeëk Meriê van 't Krôke van schôn oover ons diê gieng mee eure moeët ien den achternoen, eur pientje drienke. Ze nam euren booteram mee én da 'Bockske' derboeë von ze zoeë lékker, nog beiter as ne kaave pla. Ze was fieër mee eur krollekes want z' aa zjuust ien de weik ne pérmenant loeëte zette. Ien dieën toeëd moeste doeëveu nog bekan nen ieëlen dag onder 't masjiën van de kwaffeur ziete én 't was oeëk en diêr afeire.

De zondag was et oeëk écht zondag én spélde we niê oep 't geleig. Mee ons zondagse klieëke oeën, en fries gestésseld én gestreeke schortje, wiete kaasen én lakeeje schoentjes zoeëte w' ien de veurnoen oep den dèrpel van ons ôs.

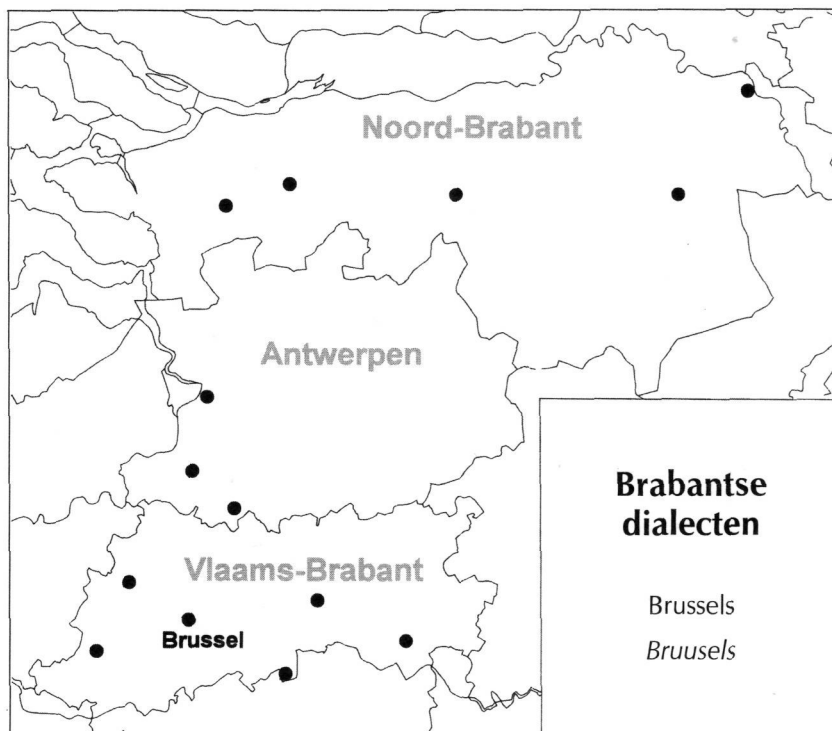
---

1. De aardeopzetter plaatste de klei op de steenmakerstafel, de afdragers legden de gevormde steen op het plein in rijen naast elkaar.

Spellingvoorbeeld in het dialect van
Brussel

Fragment uit: Marcel de Schrijver, *Den trêen no Kingston*. In: R. Belemans, S. Devriendt (red.), *Brabantse dialecten springlevend*, Leuven 1998, blz. 57.

Brussels

Ik heb een nicht die in 1945 met een Engels soldaat getrouwd is zoals zoveel Belgische meisjes in de jaren meteen na de bevrijding.

Er was steeds een goede verstandhouding tussen mezelf en die kerel en dat kwam doordat het zo een goedbloed was en dat hij, wanneer hij hier in Brussel met vakantie was, en dat gebeurde elk jaar, zo graag carambolebiljard speelde en Ginder-Ale dronk... en ik ook trouwens!

Wij hebben ooit veel en langdurig met elkaar gepraat, in 't Engels en ook in 't Brussels, want door zijn Brusselse echtgenote en zijn uitgebreide Brusselse schoonfamilie kon hij in korte tijd onze taal al goed begrijpen en ook wat spreken. En hoe meer hij gedronken had, hoe beter dat ging. Hij vertelde me dan over zijn werk in Engeland bij het spoor, zijn voetbalploeg in Nottingham, over zijn kameraden ginder en zijn familie. En 't meest van al nog over zijn vader waarover hij niet kon zwijgen. Dat moet een fameuze drinkebroer geweest zijn en een nog grotere lolbroek.

Ik heb dat trouwens eens gezegd de dag dat hij weer een van die talrijke opmerkelijke verhalen over zijn vader had verteld. Dat verhaal was zo kras en uniek dat ik toch een poging wil wagen het na te vertellen, zo goed en zo kwaad als ik kan en wat ik ervan onthouden heb, want zoals je zal horen... dat was nogal wat!

Om de authenticiteit geen afbreuk te doen laat ik de vader aan 't woord zoals hij dat in 't Brussels zou verteld hebben... moest hij die mooie taal gekend hebben.

'Op een mooie dag moest ik met de trein van Londen naar Kingston gaan voor mijn werk. Ik kwam aan in Waterloo-Station om 8 uur precies en ik vroeg op welk perron de trein van 8 uur 15 voor Kingston ging vertrekken.

Zoals naar gewoonte kon niemand me dat zeggen. In Waterloo-Station weet nooit iemand op welk perron een trein gaat vertrekken, noch waar een trein, die klaarstaat om weg te rijden, naar toe gaat, noch waar een trein die net toegekomen is, vandaan komt, noch om het even wat anders...

't Is heel eenvoudig, in Waterloo-Station weet nooit iemand wat!

De pakjesdrager die ik genomen had, dacht dat ik voor Kingston op perron 3 moest zijn maar zijn collega, die we op weg er naartoe ontmoetten, zei ons dat hij iemand had horen zeggen dat het veranderd was en dat het nu perron 1 was.

Wij dus naar perron 1 waar natuurlijk geen trein te zien of te bespeuren was, maar een stationschef die we daar bij toeval tegen het lijf liepen, zei ons dat hij er praktisch zeker van was dat de 'Kingston' op het reserve-spoor stond helemaal aan de linker buitenkant van het station.

Bruusels

Iek ém e niecht dee ien 1945 mé nen lengelse saldoêt getroud és gelak as zoe-vuil Bêlzje maskes ien de joêre kùt noê de lieberoëse.

Iek ém ma altaajd giêl goo verstoên mét daan knùl én da kwam dui dat da zoe ne gooien blood was én dat daane, as em ee ien Bruusel ien vakanse kwam, én dat dei em alle joêre, zoe geire karambol-bieljaar spêlden én Ginder-Ale droenk... én iek uûk!

Waajlen émme van za leive vuil én lang mé iên gebabbeld, ien 't lengels én oek ien 't Bruusels want dui zan Bruuselse vraa én zan gruûte Bruuselse schuûnfamiele kost em nô kùtten taajd ons toêl al goo verstoên én oek en békke klappe. Én oo zatter dat em weer oo beiter dat da gieng. Ei vertêlde ma dén van za wêrk ien lengeland bei den aajzere wég én van zan voetbalploog ien Nottingham, van zan kameroêde giender én van zan famiele. Én 't miêst van al nog van za pa wo dat em nie kost ouver zwaajgen én dee ne famuize pottepei moo geweist zaajn én nog ne groeitere zwanzer.

Iek ém da *d' ailleurs* ies gezeid den dag dat em waal iên van de vuil rokaⁿbolesk iestoures ouver zanne paternél vertêld aa. Dei iestoure was zoe graaf én uniek da 'k toch ies wiel probeire dei noê te vertêlle, zoe good én zoe kwoêd as 'k et kan én da 'k z' ontaaven ém, want ge zuult uûre... da was nogal 't iên én 't ander!

Vé d' ottaⁿtiesietaat te garaⁿtieseire loêt ek de poepa on 't woud gelak as em dat ien 't Bruusels zoê vertêld émme... aa ém dei schuûn toêl gekénd:

'Op ne schuûnen dag moest ek mé den trêⁿ van Londen no Kingston goên vé ma wêrk. Iek kwam ien Waterloo-Station too on 8 eure zjuust én vroeg van wêlk spur den trêⁿ van 8 eure 15 vé Kingston gieng vertrékke.

Gelak as van gewoejnte kos neemand ma da vertêlle. Ien Waterloo-Station wét nuût neemand nie van wêlk spur nen trêⁿ goê vertrékke, nie wo da nen trêⁿ dee geriêd stoê vé wég te raaje no too goêt, nie wo da nen trêⁿ dee zjuust arrieveit vandoên komt, nie *n' importe* wat anders...

't És giêl suumpel, ien Waterloo-Station wét nuût neemand nieks!

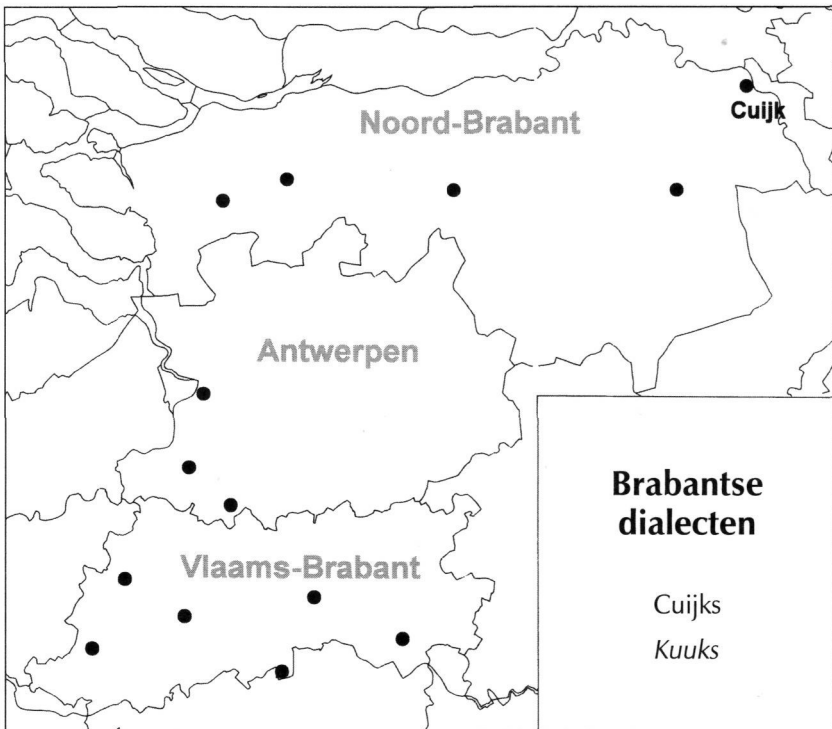
De valeezendroêger dee 'k gaⁿgazjeid aa, paasde da 'k vé Kingston op spur 3 moest zaajn mo ne koleiga van ém, dee men onderwég no doê teigekwoême, zaa ons dat em eemand aa uûre zégge dat da veranderd was en dat 't naa spur 1 was.

Waajle duus no spur 1 woe dat er nateurlaajk gienen trêⁿ te zeen of te bekénne was, mo ne sjéf de gaar dee me do *par hasard* teige 't laaif leepe, zaa ons dat er ei bakanst zeiker van was dat de 'Kingston' op et rezêrve-spur stont giêlegans op de lienksen boejtekant van de stoêse.

Spellingvoorbeeld in het dialect van
Cuijk

Uit: Chris Kerkhoff, *Wâ vérskes, wâ möpkes en nog wât ànder gewawwel*.
Uitgeverij Van de Berg, Enschede 1999, blz. 44.

Cuijks

In de olie

Ik zat in de kroeg, liet me 't pilsje goed smaken
En was hard op weg wat bezopen te raken.
Ik betaalde de waard en ging weer op pad
En viel toen over 'n olievat!

Ik was 'n keer op 'n gemaskerd bal.
Daar zag ik 'n vrouw in 'n overall.
'Dat is helemaal geen vrouw!' zei me toen ome Grad
Dat is 'n kerel, dat is jullie pa!

De kachel ging uit, want de olie was op.
Daarom belde ik toen mijn buurman maar op
En zei: 'Je hebt al zo dikwijls van mij wat gehad,
Vind je het goed als ik bij jullie wat olie vat?'

Van mijn vrienden aan de tap kreeg ik 'n glaasje wijn
Maar toen ik 't proefde, was het zuiver azijn!
Tja, van je vrienden moet je 't hebben... ze lagen haast plat!
Maar ik dacht toen: 'Wacht maar, tot ik jullie vat!'

Kuuks¹

In den ollie!

Ik zât in de kroeg, liêt m' et pilske goêd smôke
En wâr hárd op wég wá bezoope te rôke.
Ik betálde de wérd èn ik ging wér op pad
En bùkte toen ovver en ollievat!

Ik wâr 'ne kér op en gemaskerd bal
Dôr zâg ik en vrommes in 'nen overal.
'Dèt is gâr gén wief!' zén mien toen oome Gráid²,
'Dèt is 'ne kél, dèt is ollie vâd!'

De kâchel ging uut want den ollie wâr op.
Dûrum bèlde ik toen mienen buurman mâr op
En zén: 'Ge hét al zo duk van mien wá gehad,
Viend 't goêd á'k bei ùllie wá ollie vat³'

Van men vrienden án den tap krig ik en glèèske wien
Mâr toen ik et pruûfde, wâr et klôren azien!
Tja, van ów vriende motte et hébbe... ze lôgen host plat!
Mâr ek docht toen: 'Wâcht mâr, tot ik ollie vat!'

---

1. Na -á- wordt -l-, -d- (t) en -n- meer palataal uitgesproken; de kwaliteit van de -o- in [ollie-], 'olie' en 'jullie' is onduidelijk; de -l- erna wordt in ieder geval meer palataal uitgesproken.

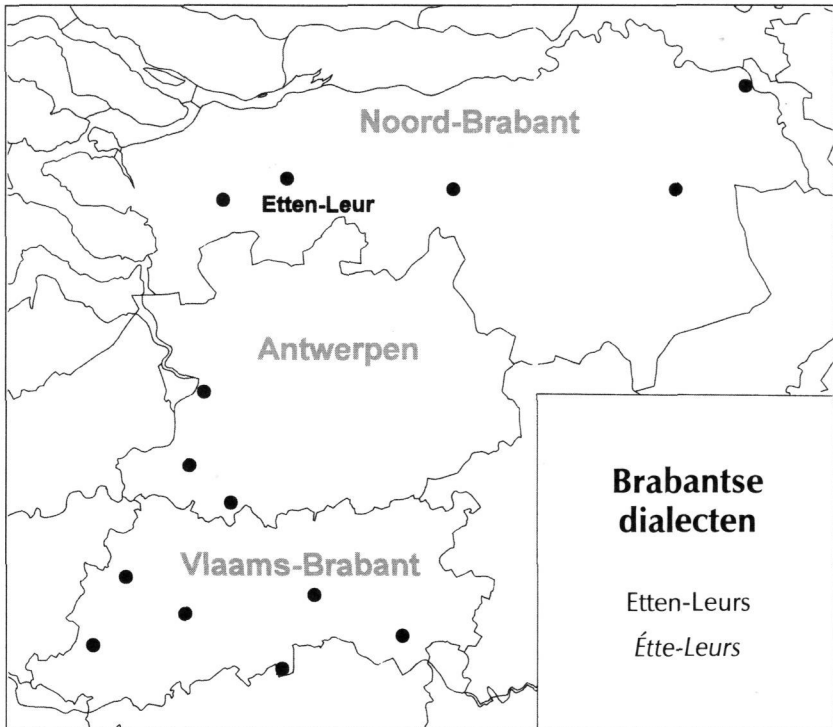
2. Gerard.

3. Pak, beet neem.

Spellingvoorbeeld in het dialect van
Etten-Leur

Frans Verschuren, *Zêgen èn schreive*.

Etten-Leurs

Zeggen en schrijven

Heel lang geleden, toen ik nog een kwajongen was, stond er naast ons, in 'de Baan', zo'n bedoeninkje, waar ons buurvrouwkje woonde, die het altijd heel prettig vond als je op visite ging.

Als je in de keuken kwam, nam ze meteen, met een pannenlap, het deksel van de waterketel en met een pollepel schepte ze héél heet water in 'n kopje zonder oor voor de thee.

'Kijk uit hoor, dat je je handjes en je mondje niet verbrandt hè!', waarschuwde ze, en uit het keukenkastje haalde ze een bordje met kaantjes, waarvan je zo lang mocht peuzelen als je wou.

Als je het op had moest je meekomen, kijken naar haar afrikaantjes, haar anjers, en trots schepte ze op over haar seringenboom.

Alles was keurig gewied en was netjes aangeharkt.

Naast het kolenaspaadje stond er een kippenhokje met enkele kuikentjes, en daarachter een oude schommel, waar ik niet meer in durfde.

Ik had er al eens een schaafwond opgelopen, bij het eraf vallen, nadat ze me veel te wild geduwd hadden. Ik heb daar nu nog een litteken van.

Tenslotte, als je wegging, kreeg je altijd iets mee uit haar moestuin.

Wat duizendschoon, een maaltje worteltjes of een beetje kruisbessen.

Op een keer zei ze: 'Hier heb je wat voor de witte bonen met snijbonen.'

Dan ging ze een poosje rusten, maar ze bracht je eerst tot aan het poortje.

Altijd kreeg je dan haar litanie te horen: 'Ga maar gauw naar je moedertje.'

'Houd je spulletjes goed vast, en niet treuzelen hè!'

Étte-Leurs

'Zêgen èn schreive'

Jil laank geleeje, toen á 'k nog 'nen bátrôf¹ waar, stón er nêfen ooⁿs, in 'de Bôn', zó'n gedoejke, wôr át² ooⁿs buuvrouke wónde, die et aaltei jil leujtig vón ás ge laaⁿst góng.

Á d' in de moos kwaam, noom ze geleik, meej ne kweezel, et schjeel van de moor èn meej 'ne polleepel schépte ze jeel jit wôter in en dwoof kómmeke vur de teej.

'Kék uit wórre, dá g' oew pollekes èn oew kwêreltje nie vebraand eej!', wor-schoude ze, èn uit de spin ôlde ze en borreke meej kôjkes, wôrvan ge zwó láng moog sneujkele á de wulde.

Ádde gedôn aar moeste meejkomme, keike nor der fluuweele broekskes, der snoffeltjes, èn vrjeet stoefte z' oover dere kruinôgel.

Álles stón mwooj zuiver èn waar proont gereeve.

Bezeies et koolássiepádje stón er en tiêtekwojke meej wá pielekes, èn dôraach-ter 'nen oue touter wôr á 'k nie mer in dierf.

Ek aar der ál is flienik et zaarf van men stui geválle, tón ás ze me vus te wuld ge-doowen aare. Ek zén nou nog getjeekend.

Op lêst á ge wég góng kreed' aaltei wá meej uit deren of.

Wá boêretuile, en môltje peejkes of en klétske kruidoores.

Jinne kjeer zeej ze: 'lêr édde wá vur de blwoote koontjes in et grás.'

Dan góng z' en schofke schoove, már ze brocht oe jist tot ôn et portje.

Vást kreedde dan dere littenie te woore: 'Gô már gaaw nor jullie moeke.

Oud oew spullekes goêd vást, èn nie teujten eej!'

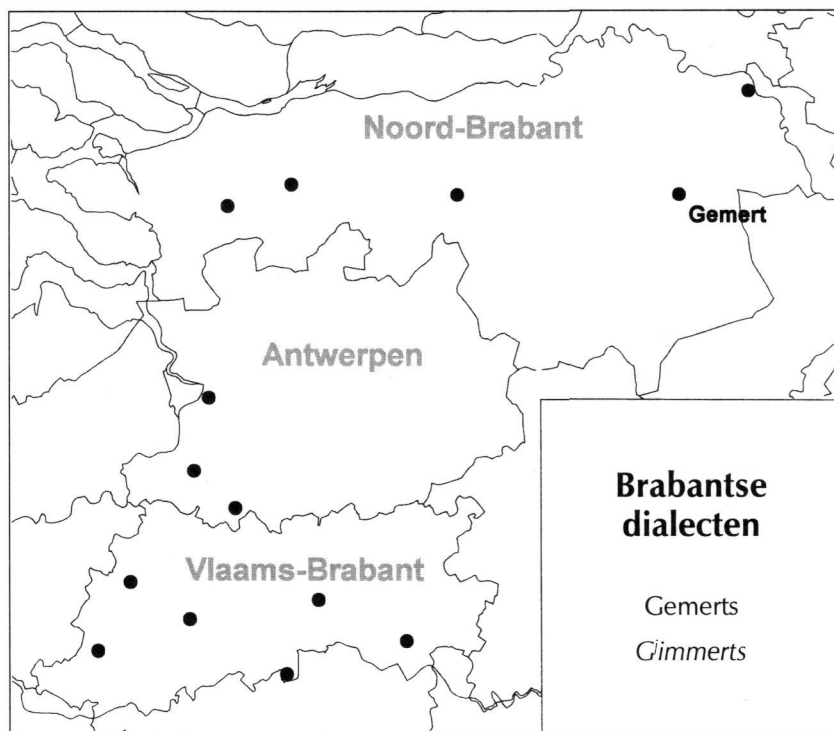
1. Klemtoon op de eerste lettergreep.

2. át (naast: á) uit 'dat' (át uitgesproken als ád).

Spellingvoorbeeld in het dialect van **Gemert**

Uit: Ad Otten, *Vertellingen aajt d'n Traonpot*. Heemkundekring De Kommanderij Gemert, Gemert 1998.

Gemerts

Niet voor alle leeftijden

De film van 'De Dikke en de Dunne in Afrika' bleek voor boven de veertien en ik was pas dertien. Maar de 'Rooie Jan' die in 't 'Luxor Theater' de kaartjes verkocht en ook de film draaide, maakte er geen punt van en dat hadden wij eigenlijk ook niet verwacht van Jan. Maar toen, nog vóór de hoofdfilm begon, kwam ineens 'De Lange' in de zaal, de nieuwe politie-agent in Gemert.

Ik zat op de eerste rij in het midden en ik ging al op mijn voet zitten om wat groter te lijken. Maar de hele rij moest eruit, gebaarde 'De Lange'. Alleen de 'Gekke Adriaan' mocht blijven zitten. Ook 'Spekske' moest eruit en die zat toch altijd nog een klas hoger. Maar 'Spekske' deed het niet en toen moest hij eventjes apart gaan staan. Maar wij moesten allemaal de gang op en nog vlug ook. Gelukkig kregen we van de 'Rooie Jan' ons geld terug. Hij schudde met zijn hoofd en zuchtte dat hij er ook niets aan kon doen.

Die 'Lange' had 't bij ons voorgoed bedorven. Dezelfde avond ben ik nog bij de onderopper van de politie langsgegaan. Ik was een beetje bevriend met hun zoon Frans en Frans zijn vader belde meteen op naar 'Het Bureau': 'Dat die flauwekul van jongens van dertien uit de bioscoop sturen bij een film van Stan Laurel en Oliver Hardy voortaan achterwege kon blijven: de Dikke en de Dunne was gewoon voor alle leeftijden! Punt uit ('Lange)!'

De volgende dag toen ik 's avonds, bij 'De Stip' op de Molenakker, nog eventjes televisie mocht gaan kijken, kwam ik 'De Lange' weer tegen. 't Was nog niet helemaal donker. 'Licht opsteken, jongeman', zei hij. En gelukkig voor mij fietste hij door want ik had helemaal geen licht op mijn fiets.

's Avonds fietste ik binnendoor terug naar huis. Door het Bonengangetje, want daar zou ik 'De Lange' wel niet tegenkomen, dacht ik. 't Was verrekt donker. Het Gangetje had aan alle twee de kanten van die grote beukenheggen en als ik helemaal recht op mijn fiets ging zitten dan kon ik net over die heggen heen kijken en dan zag ik meteen hoe ik moest fietsen. 't Fietste zelfs gemakkelijk en ik trapte flink door. In 'n flits zag ik ineens dat er midden op het pad tussen die heggen 'n stelletje stond te vrijen. Maar ik was te laat. Ik remde en stond stil midden in al dat gevrij. 't Meisje zat ('au, au, au!') boven op mijn stuur en haar vent die vloekte en schold en sloeg me van twee kanten tegelijk een bloedneus. 'Verrekte kutpolitie', dacht ik nog en toen werd alles zwart...

Gimmerts

Nie vùr alle lifteide¹

De film van 'De Dikke en de Dunne in Afrika' bleek vùr b^wovve de vùrtien èn ek wás pas dèrtien. Már de 'R^woije Jan' die in et 'Luxor Theater' de kártjes verkòcht èn ^wok de film drèèjde, mákte er gin punt van èn dè han wáj aajgelek ^wok nie verwácht van Janne. Már toen, nog vùr den hoofdfilm begón, kwam in'ins 'De Lange' in de zól, de nêje pliesie in Gimmert.

Ik zôt óp de vùrste rêj in et midden èn ek ging al óp mene vówt zitte um wa gr^wotter te leike. Már de hêl rêj moes er ôjt, gebôrde 'De Lange'. Alaèn de 'gèkken Adriejân' munde bliejve zitte. ^wOk 'Spèkske' moes erôjt èn die zât toch ált en klas h^wogger. Már 'Spèkske' d'in et nie èn toen moes ie éfkes apárt g^won st^won. Már wáj moesen allem^wol de gang óp èn nog vlug ^wok. Gelukkeg kreege we van de 'R^woije Jan' óns gèld trug. Háj skudde m'i zene kòp èn zeuchte dèt ie er ^wok niks án kón doen. Dieje 'Lange' hág et báj óns vùrgówd bedúrve. Dezèlfden ôvend bèn ik nog báj den ónderopper² van de pliesie langs gewíst. Ek wás en bietje kammerôt m'i hullieje Frans èn Franse vadder bèelde mee óp n^wo 'Het Bureau': 'Dat die flauwekul van jongens van dertien uit de bioscoop sturen bij een film van Stan Laurel en Oliver Hardy voortaan achterwege kon blijven: de Dikke en de Dunne was gewoon voor alle leeftijden! Punt uit ('Lange')!'

Sanderendôgs toen ik sôves, báj 'De Stip' óp de Mùllenèkker, nog éfkes tìlieviezie munde g^won kiejke, kwam ik 'De Lange' wìr teege. Et wás nog nie hìlem^wol dónker. 'Licht opsteken, jongeman', zít ie èn, gelukkeg vùr m'in, fietsen ie dùr want ik ha hìlem^wol gin leecht óp mene fiets. Sôves fietste ik bin-nendùr³ trug n^wo hòs. Dùr et B^wonnegèngske, want dôr zo 'k 'De Lange' wél nie teegekomme dâcht ik. Et wás verèkkes dónker. Et Gèèngske ha án twaè de kante van die grôte buujkehéggen èn as ik hìlem^wol rèècht óp mene fiets ging zitte dan kón ik nèt over die hégge h'inne kiejke èn dan zág ik meepesant hoe 'k moes fietse. 'Et fietste zèlfs hèndeg èn ik trapte flink dùr. In 'ne flits zág ik in'ins dèt er midden óp de pad tusse die hégge en stél stón te vrèèje. Már ek wás te lôt. Ik rêmde èn stón stil midden in al dè gevèrèj. Et Maajdje zât ('áwáwáwww!') booven óp men stuujr èn hùrre vènt die vloekte èn skóld èn sloeg m'in van twaè kante tegeleik en bloedneus. 'Verrèkte kutpliesie', dâcht ik nog èn toen wiejr alles zwárt...

---

1. De klanken [ʷo] en [ʰi] zijn nog restanten van stijgende tweeklanken; daarom worden ze hier met w en j in superscript weergegeven; het zijn in ieder geval geen zuivere monoftongen want je kunt de klank niet aanhouden. In de spelling behandelen we [ʷo] en [ʰi] echter wel als korte klinkers. Na deze [ʷo] en [ʰi] en na de [á] worden de medeklinkers [t], [d], [s], [z], [n] en [l] meer palataal uitgesproken.

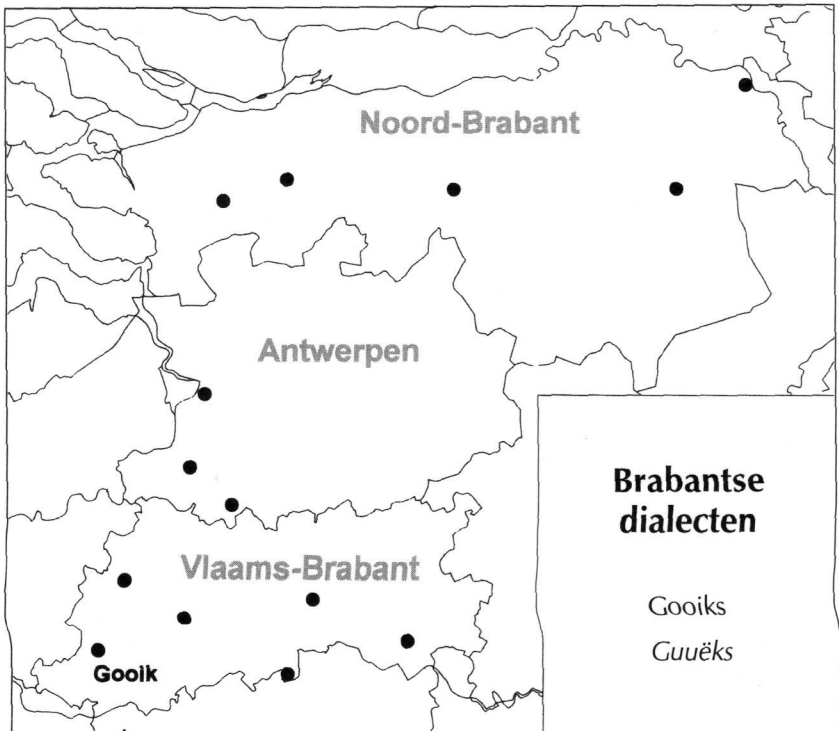
2. Onderopperwachtmeester.

3. Langs een binnenweg.

Spellingvoorbeeld in het dialect van
Gooik

Fragment uit: Frans Peetermans, *Den duuvelswég ien Guiëk*.

Gooiks

Aan het station van Gooik ligt de Edingssesteenweg. Vroeger heette die Steenstraat. Vermoedelijk omdat het de eerste straat van Gooik was die gekasseid was. Maar de oudste benaming is 'Duivelsweg'. En daarover is er een mooi verhaal dat ik nu ga vertellen. 't Gebeurde zo 'n tweeduizend jaar geleden. Toen was daar nog geen straat, misschien hooguit een aarden weg door de bossen.

De mensen leefden hier gerust en wisten niet beter.

Maar toen kwam er plots een Romeinse generaal in Rome op het idee om zijn soldaten naar hier te zenden om het land te veroveren.

Die generaal – je kan het al raden – was Caesar.

Die Romeinen waren niet van gisteren. Het waren knappe koppen. Om je een idee te geven: ze maakten heerbanen met bruggen en al.

Volgens 't verhaal zat Caesar hier op een zomeravond in zijn tent in 't Romeinse kamp. De duisternis begon te vallen. 't Was een zware dag geweest voor hem en zijn mannen. Hij rustte wat uit en intussen noteerde hij alles wat er die dag voorgevallen was. Dat deed hij elke dag, kwestie van later in Rome alles in geuren en kleuren te kunnen vertellen.

Maar die avond had Caesar een probleem. En daarover zat hij te dubben. 't Werk aan de heerbaan schoot niet op. Dat kwam doordat de grond hier in Gooik vol grondwater zat. Daardoor ging Caesar zijn veldtocht hier in Gooik stilvallen.

Daarover zat hij te piekeren in 't deurgat van zijn tent. Maar opeens stond daar een heer in donkere kledij naast hem. Hij had een zwarte hoed op en zijn rode ogen waren net gloeiende kolen. Caesar schrok geweldig want hij dacht dat zijn laatste uur geslagen was. Maar dan begon die rare kerel te praten: 'Wel, Caesar, gaat het niet?' En Caesar legde hem uit wat er hem op 't hart lag.

'Als 't dat maar is', sprak de heer, 'als je wil, is morgenvroeg de weg helemaal af. Op voorwaarde dat je me de ziel geeft van de eerste die erover stapt.' Caesar moest daar niet lang over nadenken en zei dat hij akkoord ging. Voor hij meer uitleg kon vragen was de zwarte kerel verdwenen.

't Werd nacht. Buiten hoorde Caesar een lawaai alsof er duizend mensen aan de slag waren: geklop van hamers, hakken van houwelen en gedokker van karrenwielen. Toen hij door een kier in het tentzeil naar buiten keek, zag Caesar niets, want 't was een nacht zo donker als de hel. 's Ochtends was alles stil.

Nieuwgierig ging Caesar naar buiten. Hij stond perplex. Zo ver hij kon kijken was de heerbaan af; kaarsrecht.

Toen dacht hij aan zijn akkoord met de zwarte kerel. En Caesar – hij was niet van gisteren – had een ingeving.

Guuëks

Oên de stoëse va Guuëk lèètn den Eidiengskestieënwég. Vruûger iet'n dat doê de Stieënstroët. Réskeirlék oemdat dadde d' ieëste stroët va Guuëk was gien da gekassaad was. Moê d' âdste benômienk és 'den Duûvelswég'. En doê-ouwer és ter 'n skuuën iestoure da' k nâ goên vertéln.

't Gebuurn zuuë 'n twieëduüzend joêr gelein. Dèèn was doê nog gieën stroët, méskiën uûp én al ne jèere wèg dui de bosken.

De ménsjken lèèfdén iê gerúst én wieste va nie bèeter. Moê dèèn kwam doê ien ieëne kieë ne Românsjke zjéneroêl ien Ruuëmen op 't gedacht oem zén sjal-doêtn noê iê te stuûrn oem 't land iê te verouvern.

Daane zjéneroêl – ge koent' 't al paazn – da was Seizaar.

Dei Romèènn woêrn niê va giestern. Da woêre sluume koppen. Oêm â e gedacht te geiven: ze mokn èereboënn mei bruugen én al.

Volges 't veroêl zat Seizaar iê op ne zoumerôved ien zén tént' ien 't Românsj kamp. 't Begoest al te grâen.¹ 't Aa ne zwoêrn dag geweist vui em én vui zén mann. Aj rûsn ewat èùt én ientuusken skreif en alles op wa dat er daanen dag allemoê vuigevalle was. Da dei en alle dôgen, kwéste va loêter ien Ruuëmen alles ien 't lank en ien 't brieëd te kuunen vertéln.

Moê daanen ôved zat Seizaar mei probleimen. En doê-ouwer was 'n oên 't diepen. 't Wêrk oên d' èereboên aveseidn niê genoeg. Da kwamp oemda de grond iê ien Guuëk vol kwûlm zat. Doêdui goenk Seizaar iê ien Guuëk mei zén kampanje sloutvaln. Doê-ouwer zat 'n te diepen ien 't duigat van zén tént'. Moê ien ieëne kieë stont er doê 'nen ieêr in doenker klieërn ba em. Aj aa ne zwétn oed en ruuë uuëgen, zjuust koule viê.

Seizaar verskout em nen boelt' want a paasn da 't zèènn toer was. Moê dèèn begoest daane skâe sjaarel te klappen: 'Awél, Seizaar, goêg et niê?' En Seizaar ékspliekeirn em wat dat er op zèè lèèver laa.

'As 't da moêr és,' zaa daanen ieêr, 'as ke wliet' és mérgevruûg de boên gieëlegans af. Op kondiëse da ge maa de ziêl geift van den ieësten dat er ouwer goêt.' Seizaar moest doê nie lank ouwer nôpaazn én a zaa dat 'n 't akoud was. Vui dat 'n mieër ütleg koest vrôgn was de zwétn ieêr wég.

't Wier nacht. Bèùtn uuërn Seizaar e lawèèt pesiês of doê woêrn duüzend ménsjken oên 't wêrk: geklop van ômers, gekap va pieosn én gedoeber va kërrewiêln. As 'n dui 'n spleit van de tént' bèùtn loenktn, zag Seizaar nieksken, want 't was nen nacht zuuë doenker as ien d'êlle.

's Mérges vruûg was alles stielekes.

Nuûsgiêreg goenk Seizaar bèùtn. A stond paf. Azuuë vèè as 'n koest zieng was d' èereboên af, kèèsrécht.

Dèèn paasn aj oên zén akoud mei de zwétté man. En Seizaar – a was nie va giestern – aa e goe gedacht.

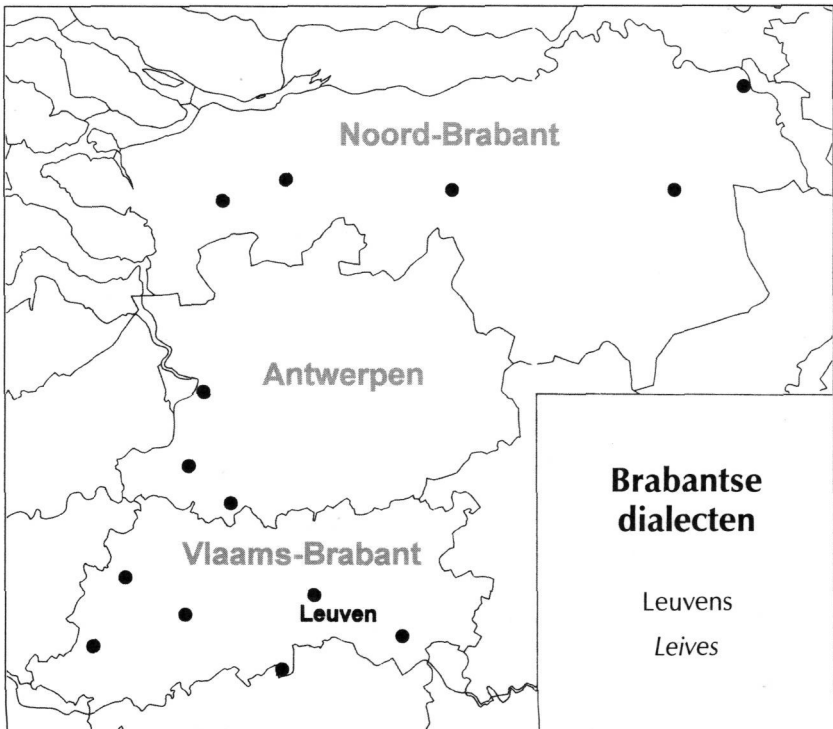
---

1. Letterlijk: 'grauwen'.

Spellingvoorbeeld in het dialect van
Leuven

Fragment uit: Luc Haine, *'t Zonneblumpad*. In: R. Belemans, S. Devriendt (red.), *Brabantse dialecten springlevend*, Leuven 1998, blz. 77.

Leuvens

Hier sta ik nu, zonder te weten waar naartoe, en ik twijfel of ik het wel zal doen. Mijn handen voelen wat klam en nat en op mijn voorhoofd parelen een koppel zweetdruppels. Het is net of de kamer plots zoveel kleiner is geworden, zo ongelooflijk triest. Het is net of ze ook treurt om jou. Ik hield van jou, ik hou nog altijd van jou, alleen komt er nu geen antwoord meer. Je lacht me niet meer toe wanneer ik je eten op je bed breng.

We waren nog zo jong, we wisten nog niet wat liefde was. Toch voelde ik wat anders wanneer ik naar je keek. Het was geen gewoon gevoel. Heel mijn lichaam tintelde alsof ik in de netels had gelegen. Ik was nu wel geen Don Juan of Casanova, ik durfde nooit een meisje te gaan uitnodigen voor een dansje, ik stond liever aan de tapkast met mijn maats tot we genoeg bier hadden gedronken om er aan te beginnen en te dansen op de muziek van Metallica of Nirvana, de favoriete muziek op feestjes waar ik iedere zaterdag naartoe ging.

Maar die keer was het helemaal anders. Ik liep de zaal door en toen stond ik voor jou. Ik probeerde met mijn lippen ‘Dag’ te zeggen, maar de woorden bleven in mijn mond steken. Plots klonk de stem van Brian Adams door de luidsprekers. Ik nam je in mijn armen, we dansten, tegen elkaar aan geplakt. We stonden in het midden van de dansvloer, niet goed wetend wat doen. Tot je zei: ‘ ‘t Is spijtig, ‘t is al twaalf uur, ik moet naar huis.’ Ik kreeg nog vlug een zoen op mijn wang. Ik bleef staan en toen ik mijn ogen opende, was je al verdwenen. Ik wist niet wat te doen van spijt.

Twee maand lang heb ik je gezocht. In iedere school van de stad heb ik gezocht. Iedere avond reed ik met de fiets door zoveel mogelijk wijken waar ik dacht dat je zou kunnen wonen. Iedere vrijdag- en zaterdagavond ging ik naar alle fuiven, in de hoop je te vinden. Het kostte me massa’s geld, zoveel dat vader, die toch rijk genoeg was, me niets meer wou geven.

Ik moest dus wat gaan bijverdienen en vond een baantje bij een slager. Iedere dag na schooltijd een uur de pakjes van oude mensen aan huis gaan bezorgen. Met die duizend frank extra kon ik mijn financiële toestand op peil houden.

Wanneer ik een meisje ontmoette, dacht ik vaak dat ik je zag, maar altijd was het iemand anders. Geen was zo mooi als jij. Tot die vrijdagavond.

De lucht was vol donkere wolken, soms hoorde je reeds een donderslag. Ik hoopte maar dat Albert niet veel bestellingen had, want ik had niet veel zin om in dat donderweer rond te rijden.

‘Het is niet veel vandaag’ zei Albert, ‘een bestelling maar.’

Leives

Ee ston ek naa, zonder te weite woo eine, én ik twoëfel of da 'k et wél zaa deun. Men anne veelen e békke klam én nat on én uup me veiruuëd angen e koppel zwieëtdriepfels. De koomer és persees ien ieëne kieë zuuëveil klènder gewédde, zuuë ongeluuëfloëk triesteg. Zuuë persees da z' uuëk treirt vei aa. 'k Zag eu jèère, 'k zeen eu nog altoëd jèère, alieën komt er naa gieën antwuid nemieë. Ge lacht nemieë as 'k eu eiten uup eu bed brieng.

Me woore nog zuuë junk, me wieste nog nie wat da leefde was. Toch vielden ek eet andes as ek noo aa keik. 't Was gieë gewuuën geveel. Moën ieël loëf kreebelde zuuë persees da 'k ien de neitels geleigen aa. 'k Was naa wél gieënen donzjuuaⁿ of ne Casanova, iek tiest noent e maske gon oole vei te danse, 'k stont leever on den tuuëg mei men kameroode totda me genuug bee gedruunken aane vei er uuëk ien te vleegen én te dansen uup de mezeek van Metallica of Nirvana, de favoriete mezeek uup fieëskes woo da 'k eedere zooterdag eine gunk.

Moo doëne kieë was 't ieëlemoo annes. 'k Leep dei de zool én teun stont ek vei aa. 'k Probeide mei men liepe 'Dag' te zèè, moo de wuide bleive steiken ien mene mond. Ien ieëne kieë kluunk de stèm van Brian Adams dei d' ooparlùèrs. 'k Namp eu ien men èèrme, me danste, vastgeplèkt on malkander. Me stonten ien 't miedelt van den dansvleur, nie geu weite wat deun. Totda ge zod: ' 't És spoëteg, 't és al twèlf eere, 'k moet ner oeës.' Iek kreig nog allegaa ne kies uup men kook. 'k Bleif ston en teun da 'k men uuëgen uipe dei wod' al ewég. 'k Wiest nie wat deun van éro'zje.

Twieë mo'nd lank ém ek eu gezocht. Ien eeder schuil van 't stad ém ek gezocht. Eederen oovend rei 'k mei mene velo dei zuuëveil meigeloëk woëke woo da 'k paasde da ge zod kiene wuuëne. Eedere vroëdag- én zoterdagoovend guunk ek noo alle foeëve, ien d' uip eu te vienge. 't Koste m' uuëpe jèld, zuuë veil dat onze paa, die toch roëk genuug was, me nieks nemieë waa jeive.

'k Moest duus iet gon boëverdiene én vonk e zjoppeke boë nen bieënaaver. Eederen dag noo 't schuil en eer de pakskes van aa mienskes on de dei gon afjeive. Mei doë deezend frèng èkstra kost ek men fiananses uup poël ave.

As ek e maske teigekwamp, paasden ek diekes da 'k aa zag, moo altoëd was 't eemand annes. Gieën ieën was zuuë schuuën gelak as goë. Tot doëne vroëdag-oovend.

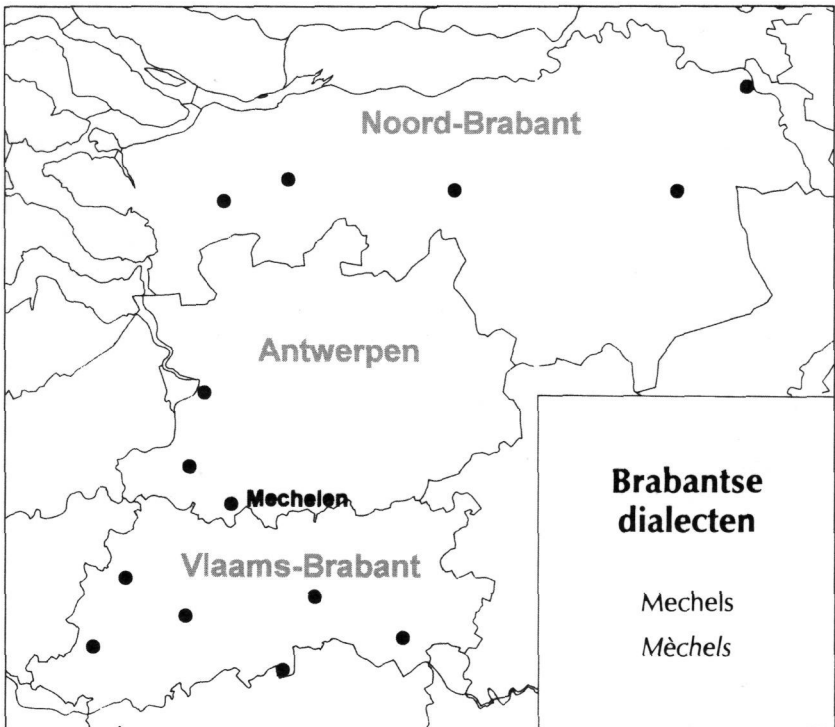
De locht was vol duunker wolke, vantoëd uuëd' al nen donderslag. Iek uipte moo dat Albèèr nie veil kommandes aa, want 'k aa nie veil goestieng vei ien dat donderwieër rond te roë.

' 't Es nie veil vandoog' zaa Albèèr, 'ieën bestéllieng moo.'

Spellingvoorbeeld in het dialect van
Mechelen

Marcel Kocken, *De Neejus*. In: A. Dams, H.H.A. van de Wijngaard (red.), *Van de A tot de Aa. Het Dialectenboek 2*. Stichting Nederlandse Dialecten, Waalre 1993, blz. 135.

Mechels

'k Heb de Negus nog gekend. Hij woonde in een hok in de beemd achter de sluisjes van Roestenberg. Vanwaar hij kwam wist niemand te zeggen. In elk geval van hogerop, uit de Kempen of zo.

Toen ik hem leerde kennen, woonde hij al in het bejaardentehuis. Maar hij zag er nog altijd als een landloper uit: een bruin versleten, ribfluwelen kostuum, afgelopen schoenen, een oude pet, en een baard, een lange grijze baard, twee stekende ogen, schuifelend langs de straat, en tussendoor bedelend.

Dat mocht wel niet, maar hij deed het toch.

Babbelen deed hij ook graag. Maar 't was altijd hetzelfde verhaal: van zijn twee dochters die met een rijkswachter waren getrouwd. 'En de rijkswachters, mijnheer, dat waren de dieven'. Maar wat was er eigenlijk gebeurd?

De Negus, die al jaren alleen leefde, zoals gezegd in een hok in de beemd, had met bedelen veel geld bij elkaar gespaard en hij bewaarde dat in zijn hok onder zijn bed – of wat voor bed moest dienen. De overheid oordeelde op zekere dag, dat het in een schone stad niet betaamde dat er iemand zo vuil rondliep en in een hok woonde.

De Negus werd dan door rijkswachters, of was het de politie, uit zijn hok gehaald en naar 't bejaardentehuis gebracht. En zijn geld, ja zijn geld? Dat was foetsie! Wie het meegenomen heeft weet ik niet, maar de Negus was het kwijt. Zijn geld was verdwenen...

In 't bejaardentehuis heeft men de Negus in een bad gestopt, maar men kreeg het vuil niet van zijn lichaam. Hij had zich dan ook in tien jaar niet meer gewassen of geschoren. Zijn baard zat vol luizen en vlooiën. Moeder vertelde me, dat ze hem met een ankertje hebben moeten afschuren. De Negus was er ziek van, maar hij heeft toch nog veel jaren geleefd. Hij stierf ongeveer op het einde van de veertiger jaren.

Niemand kende de Negus bij zijn echte naam. Waarom noemde men hem de Negus? Wel, vooraleer zijn baard grijs werd, was die pikzwart en leek onze Negus op de echte Negus van Abessinië. Onze Mechelse Negus stierf vergeten in het gasthuis in de Keizerstraat. Hij kreeg een armenmis en op 't kerkhof een houten kruisje. Na drie, vier jaar, viel 't kruisje omver, 't grafheuveltje spoelde en waaide weg; er begon gras op 't graf te groeien en 't werd een kleine maar echte beemd.

De Negus was weer thuis.

Mèchels

'k Ém de Neejguus nog gekénd. É woende ien e kot ien den bémd achter de slùskes van Roestenbérg. Vanwaa dat ém kwam wiest neemand nie. Ien élk geval van oegeroep, ôt de Kémpe of zoe.

As ekik ém liërde kénne, zat ém al ien 't goedsôs. Ma é zag er nog altoud gelak ne landloeper ôt: en brôn versleijte, floore kostuum, afgeloepe schoone, en ou klak, en nen baad, ne lange grouzen baad, twiè steijkend oege, schèffelend langs 't straat, en tuusendeu beidele.

Da moecht wél nie, ma é deij et toch.

Babbele deij ém oek geire. Ma 't was altoud 't zélfde vertélselke: van zèn twiè dochters dee mét de zjandèrme waare getroud. 'Én de zjandèrme, menièr, da waare de deeve'. Ma wa was er ougentlèk gebùrd?

De Neejguus, dien al jaaren alièn leifde, gelak gezeid ien e kot ien den bémd,¹ ad me beidele vuil géld bajien gespaard én é bewaarde dat ien ze kot onder zen béd – allee wat dat as béd muust deene. D' ôverèd von oep zejkeren dag, dat dat in en proupel stad nie kon, dat er eemand zoe vól rondleep én ien e kot woende.

De Neejguus weer dan deu de zjandèrme, of was 't de polies, ôt ze kot güld en na 't goedsôs gebrocht. Én ze géld, jaa ze géld? Da was foert! Weej 't ei mej genoume weijt ekik nie, ma de Neejguus was 't kwout. Ze géld was schampevee...

Ien 't goedsôs émme ze de Neejguus ien en bad gestouke, ma ze kreejge 't vól nie van ze louf. Éj ad ém oek ien wél teen jaar nie miè gewassen of geschoure. Zénen baad zat vol lósen en vloeje. Ons mooder vertélde mou, da ze 'm méj en ankertsjen² émme muuten afscheure. De Neejguus was er zeek van, ma éj ei toch nog vuil jaare geleifd. É stierf zoe oemtrént 't énde van de jaare vièteg.

Neemand kénde de Neejguus mé zénen échte naam. Én waveu ze 'm de Neejguus iète? Awel, veuda zénen baad grous was, was ém pèkwèt en trok onze Neejguus oep den échte Neejguus van Abéssienje. Onze Mèchelse Neejguus stierf vergeijten ien 't gastôs an de Kouzerstrât. E kreijg e mieske van den èrme³ én oep 't kèrkof en oute krùske. Na drou, veer jaar veel 't krùsken oemveir, 't grafùvveltsje spulde en woojde wég; da begon gès oep 't graf te groejen en 't weer ne kloune ma nen échten bémd.

De Neejguus was truug tós.

---

1. Drassig weiland.

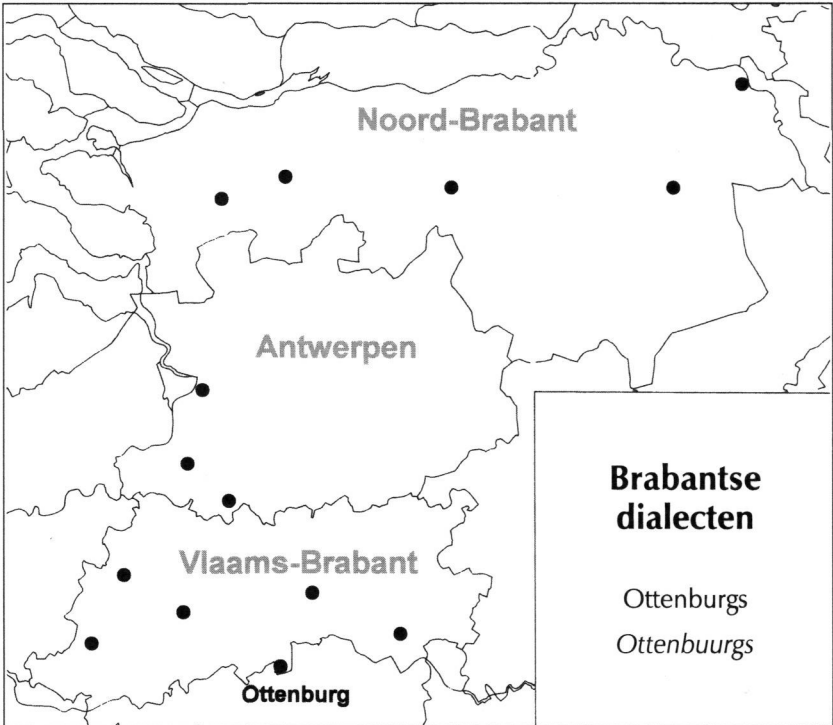
2. Bepaald merk van schuurborsteltje, waar in de stijve haren een anker stond afgebeeld. De merknaam is eigenaam geworden.

3. Mis betaald door de liefdadigheidsinstelling, destijds de 'Commissie van Openbare Onderstand'.

Spellingvoorbeeld in het dialect van
Ottenburg

Fragment uit: Guy Kayens, *Ic ém nen tyd gecind*. In: *Het Ottenburgs, Verjeite Paradys – dichtbundel*, Huldenberg 1998.

Ottenburgs

Ik heb een tijd gekend, de tijd van paard en kar / met straten in kassei of karresporen, diep in de aarde, / toen iedereen nog wroette op zijn lapje grond / en schop en emmer greep voor een paardenstront. / Vaak had je amper genoeg groenten / en bij tegenslag hielp slechts een 'godverdomme'. Zware inspanning was het, zes dagen op zeven / want je moest je kinderen te eten kunnen geven.

De wereld die we kenden was maar een voorschoot groot; / waar we nooit naartoe gingen, daarvan hadden we zelden gehoord / maar van de wijde omgeving was alles des te beter gekend / en daarover werd gesproken in de keuken of bij pot en pint. Een dokter, die woonde wel twee dorpen verder, / over kinderhoofdjes, stof of geploeter in de modder. / Auto's waren er slechts een stuk of drie te vinden / om je, in geval van nood, ergens heen te brengen.

Ik heb de tijd gekend, de tijd van café's, / waar verdriet verdrong en opnieuw een lach verrees. / De 'elfurenmis' genas toch meer dan dat Latijn; / ja, de hoogmis paste beter kwezel en begijn. / 's Avonds ging je elders kouten, / besprak de dag, 't geluk en de miserie. / Was 't weer goed, dan ging je de straat op met de stoelen, / zat je voor de deur totdat de koelte viel.

De kermis was een feest, met zelfgebakken taart, / met pruimen, krieken, of – voor het merendeel – met kaas. / De kermis, dat was ook processie, en 'foor', en bal / met drinkgelagen, blijven hangen en... een val. / Je burens waren toen je beste vrienden / die je in tijd van nood pas beter leerde kennen. / De mensen hadden toen onderling veel hechtere banden, / als je hulp behoefde, kwam je geen hulpvaardige handen te kort.

Ik heb de tijd gekend, de tijd van bijgeloof, gekijf van pastoorsmeiden en van nonnen met een kap; / de mensen waren nog bang voor vagevuur en hel; / de goede God, die strafte toch te wreed, te fel! / Je hoorde verhalen van kabouters, weerwolf, heksen, duivels en gedochten met haak of mes, / ook een goede engel kon wel eens verschijnen / of een heilig vrouwtje dat je pijn verlicht.

Dokters en onderwijzers hadden gezag, die hadden gestudeerd, / pastoors nog meer, die hadden bovendien nog hun kleed. / Van water drinken werd je ziek, je dronk dus bier, / en zondagswerk gediende niet, zag men nergens. / Rozenkrans en bedevaart behoorden tot de zeden, / talrijke doden en hun beeld werden nog aanbeden, / 't moest 'vereren' heten, want het verschil in uitdrukking maakte van jou een katholiek of een slechterik: je 'aanbidt' slechts goden.

Ottenbuurgs

lekⁱ ém nen toëd gekliend, den toëd van peeëd èn k'leeër / mei stroeëten ien ke-saa of lieëste, deep ien d' eeër, / as alleman nog vruuten op zoë stuuk'ske grond / èn sjuup èn ieëmer pakte voj ne peeërestront. / Diek'ies kwomde moeë zjuust tui mei aa lejuume / èn boë teigeslag uulp moeë ne 'godverduume'. / Zwoeëren oeërboëd was 't, zés doeëgen op de zeive / want ge moe'ist aa kliend'ren eite koe'ne jeive.

De wieëleld da ma kliende was ne vùschuuët gruuët; / van woeë me nie en kwoeëmen aa me zélle guuëd / moeë van de loët was alles dés te mieër gekliend / èn wuud geklapt ien k'luik'ien of boë pot èn pient. / Eet dokter, da vonde moeë twieë dûrpe vèdder, / ouver klienderkoppe, stof of moorgeplèdder. / Ottos woeën 'r moeë e stuukⁱ of droë te vienje / voj aa, ien geval van nuuëd, ewëg te brienje.

lekⁱ ém den toëd gekliend, den toëd va stameneis, / woeëda verdreet verdruunk èn vruum ne lach verreis. / D' ùlfuiermés genas toch mieër as da Latoën; / joo, d' uuëmes ston vuil bieëter kweizel èn begoën. / Op en ander guungde 't soeëves ies lameire, / klapte van den dag, 't geluukⁱ èn de miezeire. / Was 't gui wier, dèn trokte boëte meit de stuile, / zotte voj de dooj totdar et af guung kuile.

De klérmes was en fieëst, mei zèlfgebakke toeët, / mei proëme, kreek'ien, èn mei klieës voj 't groëtste poeët. / De klérmes, da was uuk persès, èn fuuër,¹ èn bal / mei pienteleere, bleeëve plèk'ien èn ... ne val. / Aa gebuire woeëre tuin aa béste vriene / da g' ien toëd van nuuëd ieëst bieëter lieëde kl'iene. / Miensen onderieë aan dèn vuil vaster banne; / was 'r ùlp vandui mankleide m' uuk jieën anne.

lkⁱ ém den toëd gekliend, den toëd va boëgeluuëf, / gekoëf va maases èn va zuustes mei en kuuëf; / de miensen aan nog schrikⁱ va voeëgeveej èn él: / de goeje god, daan strafte toch te vrieëd, te fé! / G' uuëde va kaboutes, wieërwolf, tuuëveresse, / duivels èn gedrochte mei nen oeëk of mèsse, / uuk ne goejen ien-jel kost wél ies verschoënen / of en oëleg vrouke da verliecht va poëne.

Doktous èn mieëstes aan gezag, dei woeën gelieëd, / pestuuës nog mieër, dei aan doeëboë nog uile klieëd. / Va woeëter drienkle wuude seekⁱ, ge druunk duus beej, / èn zondagswèrk gedoëde nie, 't wuud nie gezeej. / Ruuëzekrans èn bieëwèg loeëgen in de zeide, / rieësems duuë èn uile béld woeën nog oeënbeide. / 't Moe'ist 'verieëren' ieëte want 't versjiel va woude / moks aa kateleekⁱ of slècht: g' 'oeënbied' moeë goude.

---

1. Kermis = het feest, foor = de kermisattracties.

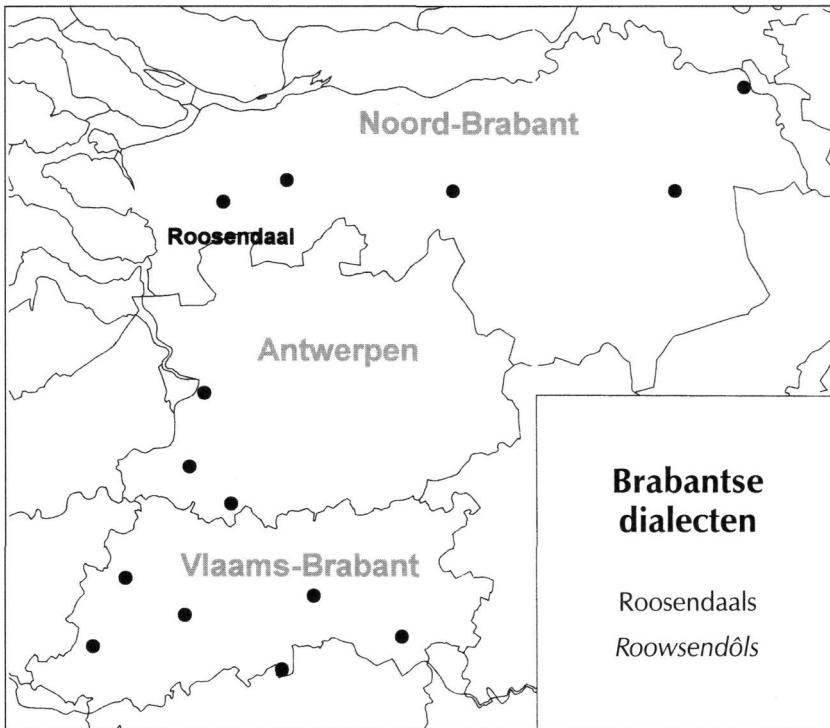

Spellingvoorbeeld in het dialect van

Roosendaal

Uit: Jan van Nassau, *Roosendaols Dictee* 1999.

De tekst van dit dictee is een zeer vrije vertaling van het Groot Dictee der Nederlandse Taal. Jan van Nassau stelde het dictee samen en leverde het hier opgenomen tekstfragment aan.

Roosendaals

Als het wintert (bij winterdag)

1. Bij al dat gejaagde gedoe rond die merkwaardige dagen tussen St.-Hubertus en carnaval is er niets zo leuk als onderuitgezakt in je stoel te zitten kijken naar zo'n aardig televisieprogramma, waar de Belgische en onze eigen Brabantse zenders zoveel kijkers mee weten te trekken.
2. We zijn alleen nog niet zover dat we uitgebreid kunnen genieten van al die grappenmakers en paljassen die bij ons in Roosendaal op het podium staan bij het 'Liedjesfestival' op elf november in de Eratozaal op de Kade of bij het 'Prienseswaree' in De Kring; daar gaat het er nogal eens Spaans aan toe.
3. Tussen de schuimkragen door kun je daar kijken en luisteren naar sterke staaltjes van knutselen met taal, waar spelers zelf graag hoog over opgeven in een hoekje bij de toog, opgetuigd met van alles en nog wat; (bij) de tap staat (het) vanzelf niet stil en rondom hoor je geschreeuw bij het leven.
4. Je valt soms flauw van het gezanik op dat toneel, waar ze het nog bonter maken dan zo'n grootheid die heel de wereld afreist met zijn privé-vliegtuigje en met aan elke arm een lief; met opgeblazen koppen blijven ze dan net zolang doorgaan tot de zaal begint te applaudisseren, al is het van ellende.
5. Zo lach je je wel eens suf met al dat gestuntel van zo'n sukkel die, niet wetend waar hij aan toe is, als een zoutzak aan de kant gezet wordt door zo'n lompe vlegel met een grote bek; wat een sufferds, wat een stommelingen, wat een domme praat.

Roowsendôls

Meej wienterdag

1. Bei al da gejoowge gedoe meej al die gèkke dôge tussen ùbkesdag¹ èn carnaval is 't er niks zoow plezaaⁿt as laangs ónderuit in oewen stoël te ligge gôpe nor zoow 'n goej stukske tilevizie, wôr as at den Bèls èn ooⁿs eigeste Brôbaaⁿse zènders zuvvèl keikers meej weejte te trekke.
2. Me zein alleeëinig nog nie zoowweid as a men uitgebreid kunne geniete van al die leujtmôkers èn sientereklôze die bei ooⁿs in Roowsendôl óp et podium stôn bei et 'Liedjesfestival' óp den élfde van den élfde in d' érôtoowzôl óp de Kaaj of bei 't Prienseswareej² in De Krieng; dôr gôg et er nogal is Spôns on toe.
3. Tusse de schuimkrôge dur kunde dôr keiken èn lüstere nor staarke stôltjes van knutsele meej tôl, wôr as at de speujlers der eige gêre meej stôn te bestoefen in en oekske bei den toog, ôn-getôkeld meej defrênte bulle; on den tap stôg et vaneiges nie stil èn rommetom oorde gekwêk bei et leejve.
4. Ge gô soms van oew outje van et gezeever óp da toneel, wôr as ze nog aarger doen of as z' al zoow 'ne groote zein die eel de wêreld afreist meej zen eige vliegtûggeske èn meej on ielk aaⁿd en vlam; meej ópgeblôze koppe bleive ze dan nèt zoowlaank durgôn totdat de zôl begient te klappe, al is 't van aarmoej.
5. Zoow lacht oew eige seweile kweit meej al da gestuntel van zoow 'nen dalk die, nie weejtend wie zen kiend of at ie is, as 'ne slappe gezoute neejve de kaant gezét wordt dur zôow 'ne knûft meej en groot bakkes; wakke tieteiërs, wakke zultkoppe, wakke stómme prôt!

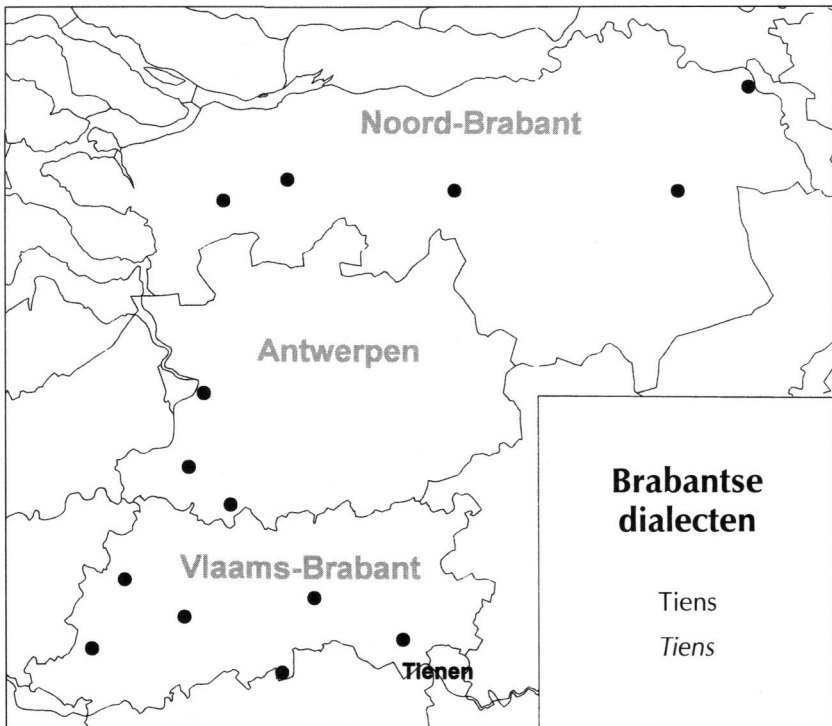
1. De feestdag van Sint-Hubertus (3 november) wordt 'ùbkesdag' (Hubkesdag) genoemd vanwege de Hubertusbroodjes die dan gebakken worden.

2. 'Prienseswareej' (Prinsensoiree): spektakel in schouwburg 'De Kring', waarbij prins carnaval verwelkomd wordt en er na afloop bal is.

Spellingvoorbeeld in het dialect van
Tienen

Fragment uit: Leon Rubbens, *Pikke Stijkès. De gramoetse van nen Tinsse kwèkker*. 1988³, blz. 7.

Tiens

Die decemberochtend kreeg ik een briefje van mijn vriend Kamiel van de Lange Berg. Het was een briefje in plat Tiens, zoals hij gewoon was me te schrijven.

‘Kerel,

Ik schrijf je wat hanepoten want ik heb nieuws. Zander is gesneuveld. Ik heb hem geslacht. Morgenavond, om zeven uur, zal hij plechtig begraven worden. Kom je niet langs? Wij kunnen hem niet alleen de baas. Je moet niet bang zijn dat we je een ouwe kater gaan voorschotelen. De kop zal er ter controle bij zijn. Dikke Claes en Louis Aspirine komen ook.

Laat iets weten, want mocht je niet vrij zijn, dan verzoeken we een andere gulzigaard in jouw plaats. Wanneer je komt, mag je naast Miet zitten. Wanneer je niet komt opdagen, zullen we, morgen avond, de afgeknaagde botten en de kop met een schoenveter aan de klink van je deur hangen. Nu weet je het zeg, domme aap’!

De groeten. Kamiel’

En zo zat ik dan, die avond, bij Kamiel, met mijn voeten onder de tafel, en met mijn vest half los, om te helpen dat vet konijn Zander op te eten, die maanden en dagen in zijn tuin rondgehuppeld had, tussen de kippen, eenden en andere konijnen.

Zander was erg vet, en er was heel wat vlees aan. De vrouw des huizes gaf ons verlof om te peuzelen, en we zaten alle vijf meteen met een bot in onze handen om het af te knagen en eraan te zuigen om er toch maar geen greintje vlees aan te laten. We likten vingers en duimen af, en onze maag zong de Brabançonne.

– ‘Komaan, verdorie, kerel, je drinkt niet!’ riep Kamiel. ‘Vergeet niet dat je hier op een begrafenis bent. Laat ons maar een flinke scheut wjwater op zijn kloten gieten. Dat is goed voor zijn zielezaligheid. Requiescat in pace!’

– ‘Natuurlijk!’ kwam Dikke Claes er tussen. ‘Een konijn ligt toch graag nat. Zander zaliger zal daardoor niet beledigd zijn. Proost!’

– ‘Eu Dinges... Gezondheid!’ riep Aspirine.

We dronken een goede fles, wel drie, vier, als ik het me nog goed herinner: onze tong begon los te komen en we gingen aan het vertellen over onze jeugdijaren.

Al de kwajongensstreken, deugnieterij en kattenkwaad van vroeger werden opgehaald.

De ene vertelde een kwajongensstreek, de andere vertelde deugnieterij, de ene historie lokte de andere uit, en om half elf waren we nog altijd bezig.

Tiens

Dêe désèmbermèèrgend kreig iech e briefken ôn va ménne vriend Kamiel van de Lange Bèèrg. Et was e briefken ien plat Tiens, gelèk as ter de gewoenten aa van ter miech te schrêve.

‘Loefer,

lech schrèëf oech ewa kriebelekrône want iech èm neus. Zander és gesnuijveld. lech èm ùm gerékt. Mèèrgen ôvend, zeiven eure, zal ter plèchteg begrâve wédde. Kom ge nie af? Wélle kuunen ùm alieën nie oepkrêge. Ge moet giene schriek èmme, da wéllen oech nen afgereije¹ kôter in eur mouk gon jaage. De kop zal ter bê zén, zoeë koen ge kontroleire. Den Dieke Klôs en Lewie Aspieren dê kuimen och.

Lot eet wieëte, want as ge van têd nie most leeber zén, dan verzeuke wélle nen andere sluuker ien eur plèk. As ge komt, muig ge nieëven ons Miet ziete. As ge nie en komt, dan ange wélle, mèèrgen ôvend, d’ afgeknaagde bieënen én de kop bé nen rênéstel an de klienk van uir duir. Noo wiet ge ‘t se, Mèkke Meloej! De salewôse. Kamiel’

En zoeë zaat iech dan, dêen oovend, bé Kamiel, bé mén voeten onder toofel, én bé me zjelei alf los, ver da vét kanên Zander alpe biene te speile, da manden én daagen in zénnen of rondgekoerst aa, tasse keuke, éngen én ander kanêne. Zander was smoddervét, én do was en fèèrm beit ôn. Medam gaaf ons de permiese van te puijzelen, én wélle zaate dierèkt alle vèf bé e bieënken ien ons anne, te knaagen én te zaajge ver ter mar nieks ôn te loëte. Wélle lèkte viengers én daamen af, én ons maag zoenk de Brabeson.²

– ‘Aleï, non de djoech, Loefer, ge drienkt nie!’ reep Kamiel. ‘Vergét nie da g’ ee oep en begrafenies zét. Lot ons ùm mar en fèèrm guit wêwatter oep zén réarmaajs klètse. Da’s geud ver zén zeelezôlegèd! Reikeskat in paase!’

– ‘Van aajges!’ kwamp Dieke Klôs der tasse. ‘E kanên leit toch gèère nat. Zander zôleger zal do nie vuir gafronteid zén. Schol!’

– ‘Eu Dienges... Santes!’ reep den Aspieren.

Wélle droenken en goej flès, wél drê, veur, as iech miech goed rappeleir: ons toeng begost gon los te kuimen én wéllen an ‘t vertélle van ons joenge joëre. Al de bieëdelrê, de zotte streiken én de gramoetse va vruuger wédde oepgald. Den ieëne kwamp bé dê kroomerê ver den dag, den andere bé dê koeëj pette, d’ ieën iestuireke brocht d’ ander mei, én ten alver élf wêre wélle nog mar altêd ien gank.

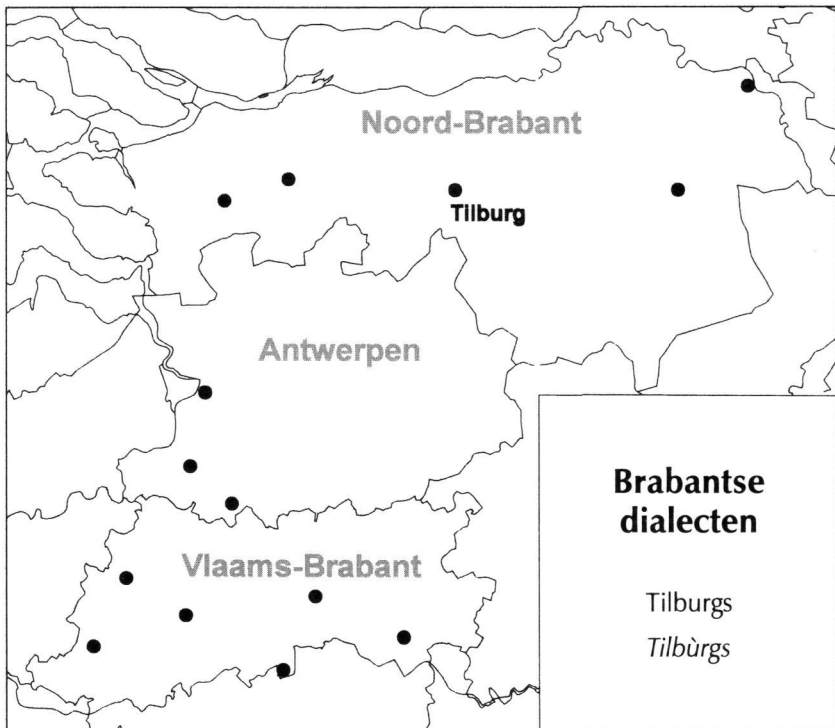
1. Letterlijk ‘afgereden’: die niet meer in staat is om zich voort te planten.

2. Het Belgisch volkslied.

Spellingvoorbeeld in het dialect van
Tilburg

Uit: Cees Robben, *Tilburgs Prentenbuukske II*, Tilburg 1964. Dit gedicht, omgespeld en van een Nederlandse vertaling voorzien door Wil Sterenburg, verscheen eerder ook reeds in: L. van Grinsven, M. de Koning, J. Naaijkens en C. Swanenberg (red.), *Hedde gij, zedde gij, Edde gij, zijde gij, een bonte staalkaart van Brabantse dialecten*. Het Noordbrabants Genootschap 1987, blz. 254.

Tilburgs

Ik raak niet in geldnood, zei Drik:
ik zit goed in het geld.
Ik heb gepot, en mijn bezit
verdiend met louter weven.
Maar het moet gezegd -en daar gaat het om-
ik kon me wat ontzeggen;
en daarom zo van lieverlee
wat centen overleggen:
ik at droog brood, want dat is gezond,
en vulde steeds mijn kruikje
met water uit de pomp, en dronk
dat het klokte in mijn buikje.
Nu tel ik 's avonds fijn mijn geld
wel vijf, zes, zeven keer,
en laat de daalders stuk voor stuk
weer aan mijn oog voorbijgaan.

En terwijl Drikske dat zo zei,
heel zachtjes voor zich uit,
kwam Heintje Pik de kamer in
en Drik begon te hijgen.
Hein die maaide met zijn zeis...
Ik hoef niets meer te zeggen.
Maar de hele buurt stond gretig klaar
om Drikske af te leggen.
't Is zonde, zeiden ze, zo ineens;
wat hebben ze hem te pakken!
En Drikske kreeg een mooie jas,
maar eentje zonder zakken.

Tilbùrgs

Ze krabbe mèn nie blooët, zi Drik:
ik zit goed in de schèève.
Ik hèb gepot, èn menen buut
verdiend meej ènkelt wèève.
Mar et moet gezeej -èn dè 's de sjoos-
ik kós me wè óntzègge;
èn dùróóm zooë van lieverleej
wè schabbers ooverlègge:
ik ât dreuëg brooëd, want dè 's gezónd,
èn vulde steeds men krùkske
meej wôter út de pómp èn drónk
dè 't kloekten in men bùkske.
Nâ tèt ik sôves fèèn men gèld
wèl vèèf, zis, zeuve keere,
èn lôt de dolders stuk vur stuk
wir vur men ooëg paseere.

Èn swèls dè Drikske dè zooë zi,
hil zachjes vur zenèège
kwâmp Heintje Pik de kômer in
èn Drik begós te hèège.
Den Hein die mâjde meej zen zeis...
Ik hoef niks meer te zègge.
Mar hil de buurt die stónd grif klôr
óm Drikske af te lègge...
't Is zunde, zin ze, zooë ineens;
wè hèbbe z' em te pakke!
Èn Drikske kreeëg ene schooëne jas,
mar eeëne zónder zakke.

5. Lijst van taalkundige termen

Assimilatie: de aanpassing van medeklinkers aan andere medeklinkers in hun directe omgeving, zoals de uitspraak van onmiddellijk, waarbij de -n- zich aanpast aan de eropvolgende -m-: [ommiddellijk].

Diftong: zie tweeklank.

Foneem: de kleinste klankeenheid die een betekenisonderscheidende functie heeft.

Grafeem: de gezamenlijke letters en tekens die één foneem aanduiden.

Leenwoord: woord dat uit een andere taal is overgenomen, bijv. computer.

Mouillering: ontwikkeling van een klank tot palataal (zie palatalisatie).

Nasalering: verandering van een klinker door de luchtstroom via de neus in plaats van via de mond te laten ontsnappen.

Naslag: een tweeklank die eindigt in een schwa (in het Leuvens spreekt men uil bijv. uit met een korte -oe- met naslag: [oeë]).

Palatalisatie: een klank meer in de richting van het harde gehemelte (het palatum) uitspreken.

Schwa: de onbeklemtoonde klinker die ook wel de doffe of stomme -e- wordt genoemd.

Tweeklank: een klinker met een verglijding tussen begin en einde. In het Nederlands komen de -ui-, de -ei- en de -ou- voor, en dat zijn dalende tweeklanken die beginnen met een halfopen klinker en eindigen met hun gesloten tegenhanger (zoals in het geval van de -ui-: van -ü- naar -uu-).

Verstemlozing: het stemloos uitspreken van een oorspronkelijk stemhebbende medeklinker, zoals aan het einde van een woord vaak geschiedt (bijv. web: [wép]).

6. Adressenlijst

Academie van et Tins
p/a Wim Mertens
Broekstraat 49
B – 3300 Tienen

Academie van het Brussels v.z.w.
Heiligenborre 17
B – 1170 Brussel

Academie voor het Leuvens Dialect v.z.w.
Brusselsestraat 46/6
B – 3000 Leuven

Academie West-Brabantse Dialecten
p/a Remy Van Ransbeeck
Kouter 48
B – 1785 Merchtem

Het Noordbrabants Genootschap
Postbus 1104
NL – 5200 BD 's-Hertogenbosch
Tel. +73-61 39 484 – fax. +73-61 23 546

Katholieke Universiteit Leuven
Instituut voor Naamkunde en Dialectologie
Blijde-Inkomststraat 21/2
B – 3000 Leuven
Tel. +16-32 48 22 – fax. +16-32 47 67
URL: <http://dialect.rug.ac.be>

Katholieke Universiteit Nijmegen
Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde
Postbus 9103
NL – 6500 HD Nijmegen
Tel. +24-36 12 056 – fax. +24-36 12 177
URL: <http://dialect.rug.ac.be>

Stichting Brabants Heem
Postbus 1203
NL – 5200 BD 's-Hertogenbosch
Tel. +486-46 19 82

Stichting Brabantse Dialecten v.z.w.
Molenstraat 147
B – 3010 Leuven
Tel. +16-25 52 50

Stichting Nederlandse Dialecten
Generaal Gavinstraat 344
NL – 6562 MR Groesbeek
Tel. +24-39 74 797

Blijde-Inkomststraat 21/2
B – 3000 Leuven
Tel. +16-32 48 22

Vereniging voor Dialectwetenschap
Meertens-Instituut
Postbus 94264
NL – 1090 GG Amsterdam
Tel. +20-46 28 528 – fax. +20-46 28 510

Het Nederlandse taalgebied ondergaat al geruime tijd een in snelheid en omvang toenemend proces van dialectverlies. De gevolgen daarvan zijn ook in het Brabantse dialectgebied (de provincies Noord-Brabant, Antwerpen en Vlaams-Brabant) steeds duidelijker merkbaar. Steeds minder jongeren beheersen de autochtone streektaal van hun grootouders; de leeftijds-grens van de dialectvaste generatie schuift voortdu-rend op naar boven.

Om dit uitdovingsproces tegen te gaan, worden op tal-rijke plaatsen initiatieven genomen om het lokale dia-lect als onderdeel van ons talig cultureel erfgoed op te tekenen voor het te laat is. Het grote probleem is daar-bij vaak de spelling van de gehoorde dialectklanken.

In dit boekje wordt een referentiespelling voorgesteld die op een systematische en helder uitgelegde manier een oplossing biedt voor alle spellingproblemen die zich in de dialecten uit het Brabantse gebied kunnen voordoen.

De initiatiefnemende koepelverenigingen, de Stichting Brabantse Dialecten en het Noordbrabants Genoot-schap, hopen dat vele lokale dialectauteurs en woor-denboekmakers van de hier gedane voorstellen kennis willen nemen en eruit zullen overnemen wat hen zin-vol lijkt bij het schrijven van hun eigen dialect.

ISBN 90-334-4378-3

9 789033 443787